

<https://ssoss.ui.ac.ir/?lang=en>

Strategic Research on Social Problems

E-ISSN: 3041-8623

Vol. 16(1), 33-56

Received: 09.12.2025 Revised: 19.07.2026 Accepted: 02.09.2026

Research Paper

Structural Model of the Affecting Factors of Place Attachment with Emphasis on the Role of Neighborhood Halls

Akbar Talebpour *

Associate professor, Department of Social Sciences, Faculty of Social Sciences and Economics, Alzahra University, Tehran, Iran
a.talebpour@alzahra.ac.ir

Solmaz Sheida Hevigh

Master of Local Development, Department of Social Sciences, Faculty of Social Sciences and Economics, Alzahra University, Tehran, Iran
sheida47940@gmail.com

Introduction

Neighborhood halls as vital urban public spaces serve as key platforms for fostering social, cultural, and educational engagement among citizens. Designed to enhance the quality of urban life, these halls promote social interaction and strengthen citizens' sense of participation. When their programs are effectively developed and implemented, they can significantly reinforce the connection between individuals and their living environment. A fundamental concept influenced by the activities of neighborhood halls is *place attachment*—an emotional, cognitive, and behavioral bond between individuals and their surroundings. This attachment plays a direct role in shaping personal and social identity, fostering social cohesion, and increasing civic responsibility. Strengthening this sense of belonging not only improves urban quality of life, but also contributes to social sustainability and greater citizen investment in their neighborhoods and the broader urban community. Despite the recognized importance of neighborhood halls in promoting social development and enhancing urban communication, the extent to which their programs effectively cultivate place attachment remains insufficiently understood. This question is particularly pertinent in a metropolis like Tehran, where rapid urbanization, demographic shifts, and growing cultural diversity pose significant challenges to social cohesion and neighborhood identity. Within this context, Districts 2 and 5 of Tehran—each characterized by distinct demographic, cultural, and structural features—offer valuable settings for examining this relationship. Accordingly, this study sought to address the following fundamental question: What are the key factors influencing place attachment?

Materials & Methods

To examine the relationships among the independent variable (neighborhood hall activities), the dependent variable (sense of place attachment), and the mediating factors—namely, diversity of activities, citizen participation, social capital, and urban policies and planning—an analytical model was developed. This model drew on classical theories of social capital, particularly the frameworks proposed by Altman and Low, as well as the theoretical contributions of Dewantara. The conceptualization of place attachment was informed by the work of Lewicka, McKinnon, Allen, and Briggs. Furthermore, the role of social participation in fostering place attachment was explored based on the insights of Clark et al.,

while the influence of urban policies and planning was examined through the lens of Lewicka's theoretical perspectives. This study employed a survey research design, utilizing a researcher-developed questionnaire to collect empirical data. Given the active presence of neighborhood halls in Districts 2 and 5 of Tehran, the statistical population was defined as residents living in these areas.

Discussion of Results & Conclusion

Expanding the scope of activities offered by neighborhood halls can significantly enhance residents' sense of place attachment, strengthen social capital, and increase civic participation. The findings from the structural model

*Corresponding author

How to cite: Talebpour, A., & Sheida Hevigh, S. (2027). Structural model of the affecting factors of place attachment with emphasis on the role of neighborhood halls. *Strategic Research on Social Problems*, 16(1), 33-56. <https://doi.org/10.22108/srsp.2026.147725.2189>

3041-8623/ © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<https://doi.org/10.22108/srsp.2026.147725.2189>

corroborate this perspective, indicating that neighborhood hall performance exerts its strongest influence on the diversity of activities and social participation, which in turn positively affect place attachment. This dynamic lays the groundwork for the development of sustainable social networks, mutual trust, and active resident involvement in local affairs. These results are consistent with prior research and suggest that neighborhood halls serve not only as a resource for crisis management, but also as a vital mechanism for promoting social capital and reinforcing local ties. As communal spaces, these halls have proven effective in addressing a broad range of resident needs—spanning social interaction, cultural engagement, and participation in neighborhood governance. By creating structured opportunities for interpersonal contact, they have directly contributed to a deepened sense of belonging. A stronger sense of place attachment emerges when residents perceive their neighborhood not merely as a residential area, but as a setting conducive to social, cultural, and personal development. This is particularly critical in urban contexts, where complex and fast-paced lifestyles often constrain social connectivity. In such environments, neighborhood halls function as essential public arenas that mitigate social

isolation and nurture interpersonal relationships. Through activities, such as educational workshops, cultural festivals, sports events, and community meetings, these halls facilitate meaningful engagement and foster a greater sense of collective responsibility and belonging among residents.

Keywords: Neighborhood Halls, Social Interactions, Place Attachment, Structural Equation Modeling, Tehran.

Acknowledgments

The authors thank everyone who contributed to this article.

Conflicts of Interest

There is no conflict of interest.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Statement on the Use of AI

No artificial intelligence tools were used in the writing, editing, or preparation of this manuscript

پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی
سال شانزدهم، شماره پیاپی (۵۶)، شماره اول، ۱۴۰۶، ص ۳۳-۵۶
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۹/۱۸ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۴/۲۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۶/۱۱

مقاله پژوهشی

ارائه مدل ساختاری عوامل مؤثر بر احساس تعلق مکانی با تأکید بر نقش سرای محله

اکبر طالب‌پور* ، دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد، دانشگاه الزهرا، تهران، ایران

a.talebpour@alzahra.ac.ir

سولماز شیداحویق ، کارشناس ارشد توسعه شهری محلی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه الزهرا، تهران، ایران

sheida47940@gmail.com

چکیده

سرای محله با هدف بهبود کیفیت زندگی شهری و تقویت تعاملات اجتماعی طراحی شده است و اگر برنامه‌های این مراکز به‌درستی تدوین و اجرا شود، تأثیرات مثبتی بر زندگی شهروندان و افزایش حس تعلق مکانی و مشارکت آنان خواهد داشت. پژوهش حاضر با هدف ارائه مدل ساختاری عوامل مؤثر بر احساس تعلق مکانی در مناطق ۲ و ۵ تهران با استفاده از روش پیمایش انجام شد. حجم نمونه ۳۹۰ نفر از ساکنین این مناطق بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. تحلیل نتایج با استفاده از نرم‌افزار Smart PLS انجام شد و نتایج معادلات ساختاری نشان داد که فعالیت‌های سرای محله به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم بر احساس تعلق مکانی اثرگذار بود. مهم‌ترین سازوکار انتقال این اثر، سرمایه اجتماعی و سیاست‌های شهری بود. مدل تحقیق توانست حدود یک‌پنجم تغییرات احساس تعلق مکانی را تبیین کند. یافته‌ها تأکید می‌کند که موفقیت سرای محله در افزایش احساس تعلق مکانی بیش از آنکه به تعداد فعالیت‌ها وابسته باشد، به توان آن در ایجاد سرمایه اجتماعی، شبکه‌های ارتباطی و مشارکت مؤثر شهروندان وابسته است. سرای محله به‌عنوان نهادی اجتماعی نقش مهمی در ایجاد و تقویت شبکه‌های اجتماعی میان ساکنان داشته است که این تعاملات اجتماعی به ایجاد حس اعتماد و همبستگی میان ساکنان کمک کرده است. نتایج حاکی از آن است که سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های شهری نقش مهمی در تقویت احساس تعلق مکانی دارد؛ به‌ویژه زمانی که این سیاست‌ها به توسعه و حمایت از عملکرد سرای محله می‌پردازد، ساکنان احساس می‌کنند که به محیط زندگی آن‌ها توجه شده و ارزشمند است.

واژه‌های کلیدی: سرای محله، تعاملات اجتماعی، احساس تعلق مکانی، معادلات ساختاری، تهران.

*نویسنده مسئول

استناد به این مقاله: طالب‌پور، اکبر و شیداحویق، سولماز. (۱۴۰۶). ارائه مدل ساختاری عوامل مؤثر بر احساس تعلق مکانی با تأکید بر نقش سرای محله، پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی، ۱۶(۱)، ۳۳-۵۶. <https://doi.org/10.22108/srsp.2026.147725.2189>

مقدمه و بیان مسئله

رشد سریع شهرنشینی، شهر و شهرسازی معاصر را با مشکلات نوینی مواجه کرده است. از دیدگاه باروین و لوکاس^۱ (2023) در این میان محلات به عنوان کوچک‌ترین جزء ساخت شهر، نقش بسزایی در همبستگی اجتماعی و تعاملات اجتماعی ساکنان ایفا می‌کند (Borwein & Lucas, 2023). متأسفانه عدم توجه به این مسائل موجب افول سرزندگی و تعاملات اجتماعی شهروندان شده است. در پاسخ‌گویی به بحران‌های به وجود آمده، احساس تعلق مکانی مطرح شد که به عنوان ارکان اصلی سازنده شهر از اهمیت فراوانی برخوردار است و می‌تواند راهگشای بسیاری از مسائل باشد (ویسی و چاره‌جو، ۱۴۰۰). احساس تعلق مکانی به عنوان ارتباط عمیق افراد با محیط زندگی و احساس وابستگی و تعلق به جامعه و محیط اطراف تعریف می‌شود که می‌تواند از جمله عوامل مؤثر در سلامت روانی و اجتماعی افراد باشد (دوبران، ۱۴۰۳). در دنیای امروز با افزایش جمعیت شهرنشین و پیچیدگی‌های زندگی شهری، احساس تعلق مکانی به عنوان یکی از عوامل کلیدی در بهبود کیفیت زندگی و افزایش رضایت شهروندان از محیط زندگی‌شان شناخته می‌شود. از گذشته‌های دور محله‌های شهرها در شکل‌دهی و سازمان‌دهی امور شهری جایگاه ویژه داشته است. این بخش دارای نقش بسیار ملموس و مهمی است که شکل‌گیری هویت اجتماعی را در افراد ایفا می‌کند (عظیمی مهرورز و همکاران، ۱۴۰۲). محله شهری مکانی است که تعاملات و ویژگی‌های آن، فضا و شرایطی را برای انجام تعاملات صمیمی و نزدیک فراهم می‌آورد. در واقع محله فضایی مصنوع است که از تعامل بین انسان و محیط به وجود آمده است و اختلاف و گوناگونی آن بازتابی از شرایط جغرافیایی و سرزمینی است که بر ساکنین تحمیل شده است (Fathi & Ní Laoire, 2023). به هر میزان این محله‌ها دارای مشکلات کمتر و از نظر معضلات اجتماعی سالم‌تر باشند، این میزان حس تعلق افراد به محله‌شان بیشتر می‌شود و برعکس

هرچه به میزان این معضلات و ناامنی‌ها افزوده شود، از حس تعلق کاسته می‌شود (Arab et al, 2024؛ قاسمی و شفیع‌آبادی، ۱۴۰۰). هر محله از طریق فراهم آوردن بنیادهای هویتی برای افراد و با در بر داشتن ویژگی‌های خاص باعث می‌شود ساکنان آن نوعی احساس تعلق به محله داشته باشند و محله را از آن خود بدانند تا جایی که هر شهروند با نام محله‌ای شناخته می‌شود که در آن ساکن بوده و محله خواستگاه هویتی برای افراد است. از منظر برخی چون لاولاک^۲ احساس تعلق مکانی، به معنای پیوند عاطفی و شناختی فرد با محیط زندگی‌اش، می‌تواند تأثیر مستقیمی بر سلامت روانی، اجتماعی و حتی جسمانی افراد داشته باشد (Lovelock et al., 2023). مکان باید هویت قابل ادراک داشته باشد. این نوع هویت یا حس مکان می‌تواند احساس تعلق به همراه داشته باشد؛ میان مردم و مکان‌ها ارتباط برقرار کنند و وحدت به وجود آورد. به زعم یو^۳ ایجاد مکان‌های متنوع، امکان انتخاب افراد را از مکان‌های خلوت تا شلوغ، محصور تا آزاد و ساده تا پیچیده افزایش می‌دهد (Yoo, 2022). تعلق مکانی بدین معناست که افراد خودشان را در رابطه با مکانی معرفی می‌کنند که در آنجا به دنیا آمده و زندگی کرده‌اند. این ارتباط که حس مکانی نامیده می‌شود، مردم را به گونه‌ای عمیق و ماندگار تحت تأثیر قرار می‌دهد. حس مکان عاملی است که موجب تبدیل یک فضا به مکانی با خصوصیات حسی و رفتاری ویژه برای افراد خاص می‌شود (منتظرالقائم و همکاران، ۱۴۰۲). تعلق مکانی از لحاظ فرهنگی منعکس‌کننده مؤلفه‌های اصلی حیات اجتماعی فرهنگی است. در فضاهای شهری، حس مکان (متکی بر خاطرات مشترک و تصورات بصری مردم) عامل هویت‌بخش و مرتبط‌کننده نسل‌هاست و این حس تعلق است که (بر مبنای عواطف فردی و تصورات ذهنی مردم) هویت فضا را می‌سازد و بدان واسطه، نسل‌ها را به هم پیوند می‌دهد و این فضا است که بر انسان چیرگی دارد (Raman, 2024؛ رحیمی و همکاران، ۱۴۰۱). اگر فضایی خاطرات مخاطب خود را برانگیزد و ذهنیتی

³ Yoo¹ Borwein & Lucas² Lovelock

را برای او ایجاد کند، بر او تأثیر مهم و گیرایی خواهد داشت. با مشاهده یا ادراک فضا ممکن است شخص به یاد خاطره‌ای مثبت یا منفی بیفتد و قضاوت خود را راجع به فضای جدید صادر کند (دویران، ۱۴۰۳؛ میرزاحسین و همکاران، ۱۴۰۱). انسان جزئی از فضا است و با ارزش‌ها و هنجارها به این فضا معنا می‌بخشد. به این ترتیب شهر نیازمند فضاهایی است که به‌طور ساختاری با زندگی قرین شود؛ یعنی انعطاف‌پذیر و قابل‌احیاء باشد (حاتمی گلزاری و سلطانی، ۱۴۰۰)؛ از این رو، سرای محله فضای اجتماعی مناسبی برای تقویت و توسعه امور فرهنگی، اجتماعی و بهداشتی برای افرادی است که به این خدمات نیازمندند تا با رویکردی نوین از الگوی زندگی بهره‌مند شوند (عظیمی مهرورز و همکاران، ۱۴۰۲). تمرکززدایی و محلی‌گرایی درواقع سپردن امور محلی به واحدهای کوچک‌تر و مردم است که باعث ایجاد واحد محلی در نظام مدیریت و اداره امور شهرها می‌شود. محله بخشی از تقسیم‌بندی کالبدی - فرهنگی شهری با حوزه یا فضای جغرافیایی مشخص، وابستگی‌ها، علاقه‌ها، احساسات، تعلق اجتماعی، روابط همسایگی و الگوی مشترک زندگی است که در سلسله‌مراتب فضای شهر قرار دارد (طهماسبی‌زاده و سلیمانی، ۱۴۰۱). سرای محله به‌عنوان یکی از فضاهای عمومی شهری، نقش کلیدی در ایجاد بسترهای اجتماعی، فرهنگی و آموزشی برای شهروندان ایفا می‌کند. این مراکز با هدف بهبود کیفیت زندگی شهری، ارتقای تعاملات اجتماعی و افزایش حس مشارکت شهروندان طراحی شده است و در صورتی که برنامه‌های آن‌ها به‌درستی تدوین و اجرا شود، می‌تواند تأثیرات مثبتی بر پیوند شهروندان با محیط زندگی خود داشته باشد. یکی از مفاهیم اساسی که می‌تواند تحت‌تأثیر برنامه‌های سرای محله قرار گیرد، احساس تعلق مکانی است. احساس تعلق مکانی به‌عنوان پیوند عاطفی، شناختی و رفتاری فرد با محیط زندگی‌اش، تأثیر مستقیمی بر شکل‌گیری هویت فردی و اجتماعی، انسجام اجتماعی و افزایش مسئولیت‌پذیری شهروندان دارد. تقویت این احساس می‌تواند به بهبود کیفیت

زندگی شهری، پایداری اجتماعی و افزایش وابستگی شهروندان به محله و جامعه شهری منجر شود. باوجود اهمیت نقش سرای محله در توسعه اجتماعی و بهبود ارتباطات شهری، هنوز مشخص نیست که برنامه‌های اجراشده در این مراکز تا چه اندازه توانسته است بر ایجاد و تقویت احساس تعلق مکانی در میان شهروندان مؤثر باشد. این موضوع به‌ویژه در کلان‌شهری مانند تهران که به دلیل رشد سریع شهرنشینی، تغییرات جمعیتی و گسترش تنوع فرهنگی با چالش‌هایی در ایجاد انسجام اجتماعی و تقویت هویت محله‌ای مواجه است، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. در این میان، مناطق ۲ و ۵ شهر تهران به‌عنوان مناطقی که دارای ویژگی‌های خاص جمعیتی، فرهنگی و ساختاری است، فرصت مناسبی برای بررسی و تحلیل این ارتباط فراهم می‌کنند؛ بنابراین، این پژوهش بر آن است تا به این پرسش اساسی پاسخ دهد که عوامل مؤثر بر احساس تعلق مکانی شامل کدام موارد است.

پیشینه تجربی

پیشینه داخلی

کرسول^۱ (2009) در زمینه مرور ادبیات و بررسی پیشینه تأکید می‌کند که پیشینه پژوهش باید نشان دهد که پژوهشگر بر دانش موجود مسلط است و می‌تواند شکاف‌های پژوهشی را شناسایی کند. با عنایت به این امر، به احساس تعلق به مکان و عوامل مؤثر بر این احساس، در مطالعات زیادی توجه شده است؛ از جمله عرب و همکاران (۱۴۰۳) تأثیر ابعاد سه‌گانه ارزیابی احساس تعلق مکانی را بر میزان احساس تعلق به مکان نشان دادند؛ دویران (۱۴۰۳) نشان داد که فضاهای با عملکرد جمعی حس تعلق مکانی بیشتری ایجاد می‌کند. گودرزی و همکاران (۱۴۰۲) نشان دادند که با افزایش امکانات و خدمات شهری و همچنین تقویت فضاهای عمومی، بافت‌های کالبدی و فیزیکی و بافت‌های فرسوده حس تعلق مکانی افزایش می‌یابد. از نظر رحیمی و همکاران (۱۴۰۱) قدمت زیاد، دسترسی مناسب و برگزاری آیین‌های

¹ Creswell

مسکن (مستقل حیاطدار، آپارتمان)، اثر مستقیم و معنادار این عوامل را بر تعلق مکانی تأیید کرد.

پیشینه خارجی

در مطالعات خارجی نیز به عوامل مؤثر بر احساس تعلق مکانی توجه ویژه‌ای شده است؛ برای مثال رامان^۱ (۲۰۲۴) نشان داد که محیط حمایت‌کننده و فرصت‌های تعامل بر رشد احساس تعلق مکانی افراد تأثیر می‌گذارد. ژلنگ^۲ و همکاران (۲۰۲۴) نشان دادند که استفاده مکرر از امکانات محله، حس تعلق مکانی را در بین ساکنان به‌طور چشمگیری بهبود می‌بخشد. مالهورا^۳ (۲۰۲۴) نشان داد که حس تعلق مکانی بر میزان رضایتمندی ساکنان از محله تأثیر معناداری دارد. مک‌کینون^۴ و همکاران (۲۰۲۲) نشان دادند که درآمد و معیشت، زیرساخت‌های اجتماعی و نوآوری اجتماعی اصول اصلی افزایش احساس تعلق مکانی است. آلن^۵ و همکاران (۲۰۲۱) نشان دادند که چهار مؤلفه شایستگی‌ها، فرصت‌ها، انگیزه‌ها و ادراک‌ها به افزایش احساس تعلق مکانی منجر می‌شود. لیو^۶ و همکاران (۲۰۲۱) نقش مهم پارک‌های شهری محلی را در افزایش احساس تعلق مکانی نشان دادند. سانگ و سوپرامانیان^۷ (۲۰۱۹) نشان دادند که ارتقای ارتباطات اجتماعی بین ساکنان محله بیشترین تأثیر را در ایجاد حس تعلق مکانی افراد دارد. درزمینه تأثیر احساس تعلق مکانی بر شهروندان نیز تعدادی از مطالعات خارجی موردتوجه قرار گرفت که نتایج این تحقیقات مشتمل بر تأثیر احساس تعلق مکانی بر ابعاد مختلف زندگی شهروندان بود؛ ازجمله این مطالعات می‌توان این موارد را بیان کرد:

هان^۸ و همکاران (۲۰۲۳) نشان دادند که عوامل اجتماعی به‌طور چشمگیری بر احساس تعلق مکانی و دلبستگی به

ملی – مذهبی سبب ایجاد حس تعلق مکانی می‌شود. همچنین دهقان (۱۴۰۱) نشان داد که تسهیلات تفریحی باعث افزایش تعاملات اجتماعی و افزایش سطح حس تعلق به مکان می‌شود. بهزادپور و همکاران (۱۴۰۰) نشان دادند که بازسازی فضا به کاهش حس تعلق مکانی افراد به‌ویژه سالمندان منجر می‌شود. درزمینه تأثیر احساس تعلق به مکان بر رضایت شهروندان و افزایش تعاملات اجتماعی نیز مطالعاتی انجام شده است؛ ازجمله عظیمی مهرورز و همکاران (۱۴۰۲) نقش حس تعلق مکانی را بر میزان رضایتمندی ساکنان از محله نشان دادند؛ رهروی پوده و همکاران (۱۴۰۱) نقش زیرشاخص‌های اقتصادی و اجتماعی – رفتاری را در تبیین عوامل مؤثر بر حس تعلق به مکان نشان دادند. عطایی و همکاران (۱۴۰۰) تأثیر حس تعلق به مکان را در ارتقای تعامل و ارتباط فرد با محیط، رفاه ذهنی فرد و مشارکت شهروندان نشان دادند. همچنین براساس این تحقیق تعلق به مکان به فرایند بازآفرینی شهری، کاهش استرس و افسردگی شهروندان کمک می‌کند. امجد و همکاران (۱۴۰۰) نشان دادند که حس تعلق به مکان، مشارکت ساکنان رادزمینه ارتقای شاخص‌های کالبدی درزمینه اصلاح و مرمت نمای بناهای مسکونی به همراه خواهد داشت. ضیابخش (۱۳۹۹) نشان داد که حس تعلق به مکان به احساس راحتی بیشتر ساکنین و ایجاد افتخار به سکونت در محله منجر می‌شود. محمدی و رفیعی بالان (۱۴۰۲) نشان دادند که حس تعلق مکانی به افزایش همبستگی و تعامل اجتماعی ساکنین کمک می‌کند. اسکوئی ارس و حکیمی (۱۴۰۰) نشان دادند که کیفیت محیطی نقش مهمی در احساس تعلق اجتماعی شهروندان و احساس تعلق مکانی آنان دارد. رفیق و نورتقانی (۱۳۹۹) نشان دادند که ابعاد چهارگانه احساس تعلق مکانی، حاکی از تأثیر بالای این حس در رضایت از سکونت در محله است. همچنین، تحلیل متغیرهای جمعیت‌شناختی از قبیل طول مدت اقامت، مالکیت و نوع

^۵ Allen

^۶ Liu

^۷ Song & Soopramanien

^۸ Han

^۱ Raman

^۲ Zhang et al.

^۳ Malhotra

^۴ MacKinnon

با بهره‌گیری از مدل‌سازی معادلات ساختاری مبتنی بر PLS، این خلأ پژوهشی را پوشش داده و الگویی جامع برای تبیین عوامل مؤثر بر عملکرد سرای محله ارائه دهد.

چارچوب نظری

احساس تعلق مکانی^۵ یکی از مهم‌ترین چارچوب‌های نظری در مطالعات محیطی، جغرافیای انسانی، برنامه‌ریزی شهری و روان‌شناسی محیطی است که پیوندهای عاطفی، شناختی و رفتاری افراد را با مکان بررسی می‌کند. براساس این نظریه افراد در طول زمان به محیط زندگی، کار یا فعالیت خود احساس وابستگی و تعلق پیدا می‌کنند و این احساس بر نگرش‌ها و رفتارهای آنان تأثیر می‌گذارد. احساس تعلق مکانی به پیوند عاطفی مثبت میان افراد و مکان‌های خاص اشاره دارد؛ این پیوند در نتیجه تجربه‌های شخصی، تعاملات اجتماعی، خاطرات، هویت فردی و ویژگی‌های کالبدی محیط بر ساخته می‌شود. زمانی که افراد یک مکان را بخشی از هویت خود بدانند، احساس تعلق و مسئولیت بیشتری به آن پیدا می‌کنند (Lewicka, 2011). آلتمن و لو^۶ (1992) معتقدند که احساس تعلق به مکان در طول زمان و از طریق تعاملات اجتماعی و تجربیات شخصی شکل می‌گیرد و دارای ابعاد عاطفی، شناختی و رفتاری است. براساس نظریه احساس تعلق مکانی هرچه افراد، بیشتر در فعالیت‌های محله‌ای مشارکت کنند و روابط اجتماعی قوی‌تری داشته باشند، پیوند عاطفی عمیق‌تری با محله خود برقرار خواهند کرد. مدل اسکنل و گیفورد^۷ (2009) یکی از مشهورترین مدل‌های احساس تعلق مکانی است که بر سه مؤلفه اصلی فرد، فرایند روان‌شناختی و مکان متمرکز است. براساس این مدل، احساس تعلق به مکان نتیجه تعامل میان فرد، فرایندهای روان‌شناختی و ویژگی‌های مکان است. از منظر ارتباط این نظریه با سرای محله می‌توان گفت که سرای محله به‌عنوان بستری برای شکل‌گیری احساس

همسایگی تأثیر می‌گذارد. سوپرامانین^۱ و همکاران (2023) نشان دادند که احساس تعلق مکانی، مسئولیت زیست‌محیطی ادراک‌شده فرد را فعال می‌کند که به‌عنوان واسطه‌ای بین احساس تعلق مکانی و رفتار طرفدار محیط‌زیست عمل می‌کند. همچنین احساس تعلق مکانی بر هنجارهای ذهنی و محلی تأثیر می‌گذارد. توتل^۲ (2022) نشان داد که بیگانگی از مکان ممکن است محصول جابه‌جایی اجتماعی و فرهنگی باشد یا ممکن است با تغییرات در یک محله همراه با فرایندهای نوسازی، به ترتیب بیگانگی پسینی از مکان و بیگانگی پیشینی از مکان، کاهش یابد. زلندر و گمین^۳ (2020) نشان دادند که احساس تعلق مکانی به فضاهای سبز حومه شهری برای ارتقای رفتارهای مربوط به مکان و در نتیجه، اولویت‌بندی پاسخ‌های مؤثر سیاستی برای تضمین آینده پایدار این مناطق بسیار مهم است. ژانگ و خو^۴ (2019) نشان دادند که مالکیت بر احساس تعلق مکانی تأثیر می‌گذارد. همچنین ساکنانی که خودکارآمدی زیادی دارند، بیشتر از کسانی که خودکارآمدی کمی دارند، احساس تعلق مکانی از خود نشان می‌دهند.

جمع‌بندی بررسی پیشینه نظری و تجربی نشان داد که هرچند پژوهش‌های متعددی به بررسی جداگانه تاب‌آوری محله، سرمایه اجتماعی، احساس تعلق مکانی، مشارکت شهروندان و عملکرد نهادهای محلی پرداخته‌اند و شواهد پژوهشی حاکی از وجود روابط معنادار میان تاب‌آوری محله و متغیرهای اجتماعی نظیر سرمایه اجتماعی، تعلق مکانی و مشارکت شهروندان است، مطالعات اندکی این متغیرها را در قالب مدل ساختاری یکپارچه و با تأکید بر عملکرد سرای محله بررسی کرده است؛ افزون بر این، به نقش میانجی سرمایه اجتماعی، احساس تعلق مکانی و مشارکت شهروندان در تبیین رابطه میان تاب‌آوری محله و عملکرد سرای محله کمتر توجه شده است؛ از این رو، پژوهش حاضر در صدد است

⁵ Place Attachment Theory

⁶ Altman & Low

⁷ Scannell & Gifford

¹ Soopramanien et al.

² Tuttle

³ Zlender and Gemin

⁴ Zhang & Xu

تعلق مکانی عمل می‌کند. فعالیت‌های فرهنگی، آموزشی و اجتماعی سرای محله موجب افزایش تعاملات اجتماعی، شکل‌گیری خاطرات مشترک و تقویت هویت محله‌ای می‌شود؛ بنابراین، مشارکت اجتماعی افزایش می‌یابد؛ سرمایه اجتماعی تقویت می‌شود و احساس تعلق مکانی رشد می‌کند.

برای فهم عمیق‌تر عوامل مؤثر بر احساس تعلق مکانی، نظریه‌های متعددی در حوزه‌های مختلفی از جمله جامعه‌شناسی، روان‌شناسی و جغرافیا توسعه یافته است (Thurber, 2021). نظریه سرمایه اجتماعی، نظریه‌های جغرافیایی و فضایی، و نظریه تعامل اجتماعی، هریک با رویکرد خاص خود به تحلیل عواملی می‌پردازند که می‌تواند موجب تقویت یا تضعیف احساس تعلق به مکان در جوامع مختلف شود. این نظریه‌ها شناخت بهتری را از فرایندهای اجتماعی و عاطفی مرتبط با محیط‌های زندگی فراهم می‌کند و تأثیرات متقابل میان افراد و مکان‌های زندگی را نشان می‌دهد (Dewantara, 2023). نظریه سرمایه اجتماعی به ارزش و اهمیت شبکه‌های اجتماعی و روابط میان افراد را در جوامع بررسی می‌کند. این نظریه توسط جامعه‌شناسانی مانند کلمن^۱ (1988) توسعه یافته و به‌عنوان چارچوب نظری کلیدی در مطالعه تعاملات اجتماعی و ساختارهای اجتماعی در نظر گرفته شده است. سرمایه اجتماعی نه تنها به‌عنوان منبعی فردی برای دستیابی به اهداف شخصی و حرفه‌ای عمل می‌کند، به‌عنوان عاملی تسهیل‌کننده در فرایندهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی نیز شناخته می‌شود (دوران، ۱۴۰۳). افرادی که دارای شبکه‌های اجتماعی قوی‌تری هستند، معمولاً در فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی مشارکت بیشتری دارند و این امر به تقویت جامعه و ایجاد حس همبستگی و در نهایت احساس تعلق به مکان کمک می‌کند (Durand & Blackwell, 2022). این نظریه به پژوهشگران و سیاست‌گذاران این امکان را می‌دهد که به‌منظور تقویت سرمایه اجتماعی در جوامع، استراتژی‌ها و سیاست‌های مؤثری را طراحی و اجرا کنند (عباسی و همکاران، ۱۴۰۲).

نظریه‌های جغرافیایی و فضایی تأثیر مکان، فضا و محیط را بر رفتارهای اجتماعی و تعاملات انسانی بررسی می‌کند. این نظریه‌ها بر اهمیت ویژگی‌های فضایی در شکل‌گیری روابط اجتماعی و الگوهای رفتاری تمرکز داشته و نشان داده است که چگونه عناصر جغرافیایی مانند موقعیت جغرافیایی، توزیع منابع، ساختار فضایی و ویژگی‌های محیطی می‌تواند بر تعاملات انسانی و رفتار اجتماعی تأثیر بگذارد تا احساس تعلق به مکان در افراد تقویت شود. وجود پارک‌ها و مکان‌های عمومی مناسب می‌تواند موجب تشویق تعاملات اجتماعی و تقویت ارتباطات محلی شود؛ درحالی‌که طراحی نامناسب فضا می‌تواند به انزوا و جدایی اجتماعی منجر شود که عدم احساس تعلق به مکان را در پی دارد. نظریه تعامل اجتماعی تأکید ویژه‌ای بر نحوه شکل‌گیری، مداوم و تحول روابط انسانی از طریق تعاملات اجتماعی دارد و بر اهمیت زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی این تعاملات توجه می‌کند. تعاملات میان اعضای جامعه می‌تواند موجب تقویت روابط خانوادگی، دوستی‌ها و شبکه‌های اجتماعی شود و در نهایت احساس تعلق به مکان را تقویت کند. همچنین فقدان تعاملات مؤثر ممکن است به انزوا و ضعف روابط اجتماعی منجر شود و عدم احساس تعلق به مکان را در افراد ایجاد کند (MacKinnon et al., 2022).

احساس تعلق مکانی در مناطق شهری می‌تواند تحت تأثیر عوامل متعددی قرار گیرد و درعین حال بر رفتارها و تعاملات اجتماعی ساکنین تأثیر بگذارد. به‌طور خاص، احساس تعلق مکانی در شهرها به‌عنوان رابطه عاطفی و شناختی بین فرد و مکان‌های خاص تعریف می‌شود (Deng et al., 2022)؛ برای مثال، وجود پارک‌های عمومی با طراحی مناسب، مسیرهای پیاده‌روی و فضاهای سبز می‌تواند به ساکنین این امکان را بدهد که در کنار یکدیگر فعالیت کنند؛ ارتباطات اجتماعی خود را گسترش دهند و به یکدیگر نزدیک‌تر شوند. این فضاها می‌توانند به‌عنوان نقاط تجمع و تعامل اجتماعی عمل کند و حس تعلق به محله را تقویت نمایند. حمایت اجتماعی

¹ Coleman

نه تنها به بهبود سلامت روان کمک می‌کند، به ایجاد محیطی مثبت و حمایتگر منجر می‌شود تا افراد به راحتی بتوانند نیازهای خود را بیان کنند و از یکدیگر مشاوره و راهنمایی بگیرند (منتظرالقائم و همکاران، ۱۴۰۲).

احساس تعلق مکانی در مناطق شهری مفهومی چندبعدی است که از ابعاد اجتماعی، فرهنگی و روان‌شناختی زندگی ساکنین تأثیر می‌گیرد و همچنین بر این ابعاد تأثیر می‌گذارد (رحیمی و همکاران، ۱۴۰۲). تقویت احساس تعلق به مکان از یک سو به افزایش مشارکت اجتماعی، بهبود کیفیت زندگی و در نهایت، توسعه پایدار شهری منجر می‌شود و از سوی دیگر نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی و توسعه پایدار شهری دارد؛ بنابراین، احساس تعلق مکانی می‌تواند عامل کلیدی در بهبود کیفیت زندگی و توسعه پایدار شهری محسوب شود و این موضوع نیاز به برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های جامع و مؤثر را در این زمینه ضروری می‌سازد (Allen et al., 2021).

سرای محله به عنوان نهاد اجتماعی و فرهنگی در جوامع شهری و روستایی، نقش مهمی در تقویت هویت محله‌ای ایفا می‌کند و می‌تواند به ساکنان این احساس را بدهد که بخشی از جامعه بزرگ‌تر هستند که می‌توانند احساس تعلق به مکان داشته باشند و به این احساس افتخار کنند که این امر زمینه‌های افزایش مشارکت اجتماعی ساکنان را دربر دارد (Azli et al., 2024). سرای محله همچنین به عنوان پل ارتباطی بین نسل‌ها و فرهنگ‌های مختلف عمل کرده و به غنای اجتماعی محله کمک می‌کند (Durand & Blachwell, 2022). این فضا به ایجاد محیطی برای گفت‌وگو و تبادل نظر میان ساکنان کمک می‌کند و به کاهش تعصبات و ایجاد درک متقابل میان افراد با پیشینه‌های فرهنگی متفاوت منجر می‌شود که در نهایت احساس تعلق به مکان را تقویت می‌کند (Briggs, 2023). چنین فعالیت‌هایی به ساکنان امکان کمک به یکدیگر می‌دهد و به اشتراک تجربیات منجر می‌شود تا در نهایت به راه‌حل‌های غلبه بر مشکلات مشترک منجر شود (MacKinnon et al., 2022). این همکاری افزایش احساس تعلق به محله را دربر دارد که برای توسعه پایدار محله ضروری است (Plett et al., 2024).

سرای محله می‌تواند به عنوان پلتفرمی برای تسهیل مشارکت مدنی و سیاسی ساکنان عمل کند. اگر ساکنان در فرایندهای تصمیم‌گیری درباره پروژه‌های عمرانی و بهبود زیرساخت‌های محله خود مشارکت داشته باشند، احساس تعلق و مسئولیت بیشتری به آن پروژه‌ها خواهند داشت. این نوع مشارکت به افزایش شفافیت و پاسخ‌گویی در مدیریت محله کمک کرده و ساکنان را به یکدیگر نزدیک‌تر می‌کند (میراحسن و همکاران، ۱۴۰۱). همچنین، با برگزاری کارگاه‌های آموزشی در سرای محله در زمینه حقوق مدنی و آگاهی‌های اجتماعی، ساکنان به درک بهتری از چگونگی تأثیرگذاری بر سیاست‌ها و تصمیمات محلی دست می‌یابند که این موارد نقش بارزی در احساس تعلق به مکان دارد (رحیمی و همکاران، ۱۴۰۲).

سرای محله می‌تواند به عنوان مرکز حفظ و انتقال فرهنگ محلی عمل کند. برگزاری کلاس‌های صنایع دستی در سرای محله به جوانان این امکان را می‌دهد که با روش‌های سنتی ساخت و تولید آشنا شوند و این دانش را به نسل‌های بعدی منتقل کنند و از این طریق احساس تعلق به مکان را در طول نسل‌ها تقویت نمایند (MacKinnon et al., 2022)؛ علاوه بر این، سرای محله به برگزاری رویدادهای فرهنگی مانند جشنواره‌های محلی، نمایشگاه‌های هنری و مسابقات فرهنگی و این رویدادها نیز به ترویج هنر و فرهنگ محلی کمک می‌کند و ساکنان را به ایجاد و تقویت هویت فرهنگی خود ترغیب می‌نماید که در نهایت احساس تعلق به مکان در نزد ساکنان تقویت می‌شود (Durand & Blackwell, 2022). سرای محله به تقویت حس تعلق و امنیت ساکنان و با فراهم کردن فضای تعاملات مثبت و سازنده به کاهش احساس تنهایی و انزوا در افراد کمک می‌کند (رحیمی و همکاران، ۱۴۰۲).

در نهایت، سرای محله با ایجاد فضای اجتماعی و فرهنگی، تقویت ارتباطات اجتماعی، تسهیل مشارکت مدنی، حفظ و انتقال فرهنگ محلی و ایجاد حس تعلق و امنیت به عنوان محور اصلی توسعه و بهبود کیفیت زندگی در محله عمل می‌کند که از عوامل اثرگذار بر احساس تعلق به مکان محسوب می‌شود. در جوامع متنوع و چندفرهنگی، سرای محله می‌تواند

به‌عنوان فضایی برای تبادل فرهنگی و به اشتراک‌گذاری تجربیات مختلف عمل کند که این امر به کاهش تنش‌ها و تضادهای اجتماعی کمک کرده و به ایجاد جوامع همدل و همزیستی مسالمت‌آمیز منجر می‌شود و احساس تعلق به مکان را تقویت می‌کند (منتظرالقائم و همکاران، ۱۴۰۲). همچنین سرای محله به‌عنوان مرکزی اجتماعی، فضایی را برای برگزاری جلسات، کارگاه‌ها و رویدادهای مختلف فراهم می‌آورد که به شکستن دیوارهای انزوا و تنهایی کمک کرده و افراد را به برقراری ارتباطات عمیق‌تر با یکدیگر ترغیب می‌کند (Clark et al., 2024). ایجاد فرصت‌های مشارکت در فعالیت‌های مشترک، مانند برنامه‌های داوطلبانه به همیاری هم‌محله‌ای‌ها و حل مشکلات ساکنین کمک می‌کند (Albert & Barros., 2021). به‌نحوی که اگر یک ساکن با مشکلی مواجه شود، می‌تواند از تجربه و دانش دیگران بهره‌مند شود و راه‌حل‌های مؤثری پیدا کند (عباسی و همکاران، ۱۴۰۲). همچنین، برگزاری کارگاه‌های آموزشی بهداشت روان، مدیریت استرس و مهارت‌های زندگی به ساکنان کمک می‌کند تا با چالش‌های روزمره بهتر کنار بیایند. بدیهی است تمام این موارد درنهایت احساس تعلق به مکان را در بین ساکنین تقویت می‌کند (عظیمی مهرورز و همکاران، ۱۴۰۲).

مدل تحلیلی تحقیق

مدل تحلیلی تحقیق به‌منظور تحلیل دقیق روابط میان متغیرهای اصلی و فرعی طراحی شد. این مدل روابط میان متغیر مستقل (فعالیت‌های سرای محله)، متغیر وابسته (احساس تعلق مکانی) و عوامل میانجی و واسطه‌ای (تنوع فعالیت‌ها،

مشارکت شهروندان، سرمایه اجتماعی، و سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های شهری) را تبیین می‌کند؛ براین اساس نقش فعالیت‌های سرای محله در افزایش احساس تعلق مکانی در چارچوب نظریه توسعه اجتماع‌محور و نظریه سرمایه اجتماعی قرار می‌گیرد. به این مفهوم علاوه بر نظریات کلاسیک سرمایه اجتماعی در مباحث آلمن و لو (1992) و همچنین نظریات دوانتارا^۱ (2023) در دهه‌های اخیر توجه شده است. همچنین اسکارنل و گیفورد (2010) نیز درباره این موضوع بحث کرده‌اند. به مفهوم احساس تعلق مکانی در مباحث لویکا^۲ (2011)، مک‌کینون (2022)، آلن^۳ (2021) و بریگس^۴ (2023) توجه شده است؛ براین اساس تعلق مکانی زمانی شکل می‌گیرد که افراد تجربه‌های مثبت و تعاملات مستمر با مکان داشته باشند. به نقش تنوع فعالیت‌ها در افزایش احساس تعلق به مکان در مطالعات مک‌کینون (2022)، دنگ و همکاران (2022) و دوراند (2022) توجه شده است. نقش مشارکت اجتماعی در احساس تعلق مکانی ازسوی کلارک^۵ و همکاران (2024) مطرح شده است. این موضوع در مباحث آلبرت^۶ و همکاران (2021) و همچنین آزلی^۷ (2024) نیز مطرح شده است. نقش سرمایه اجتماعی در احساس تعلق مکانی در مباحث مک‌کینون (2022) و پلت^۸ و همکاران (2024) مطرح شده است. به نقش سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های شهری در احساس تعلق مکانی در نظریات لویکا (2011) توجه شده است. همچنین آلمن و لو (1992) نیز به این قضیه اشاره کرده‌اند. هدف اصلی مدل، ارائه چارچوبی نظری و کاربردی بود که امکان ارائه مدل ساختاری عوامل مؤثر بر احساس تعلق مکانی را فراهم آورد.

⁵ Clark

⁶ Albert

⁷ Azli

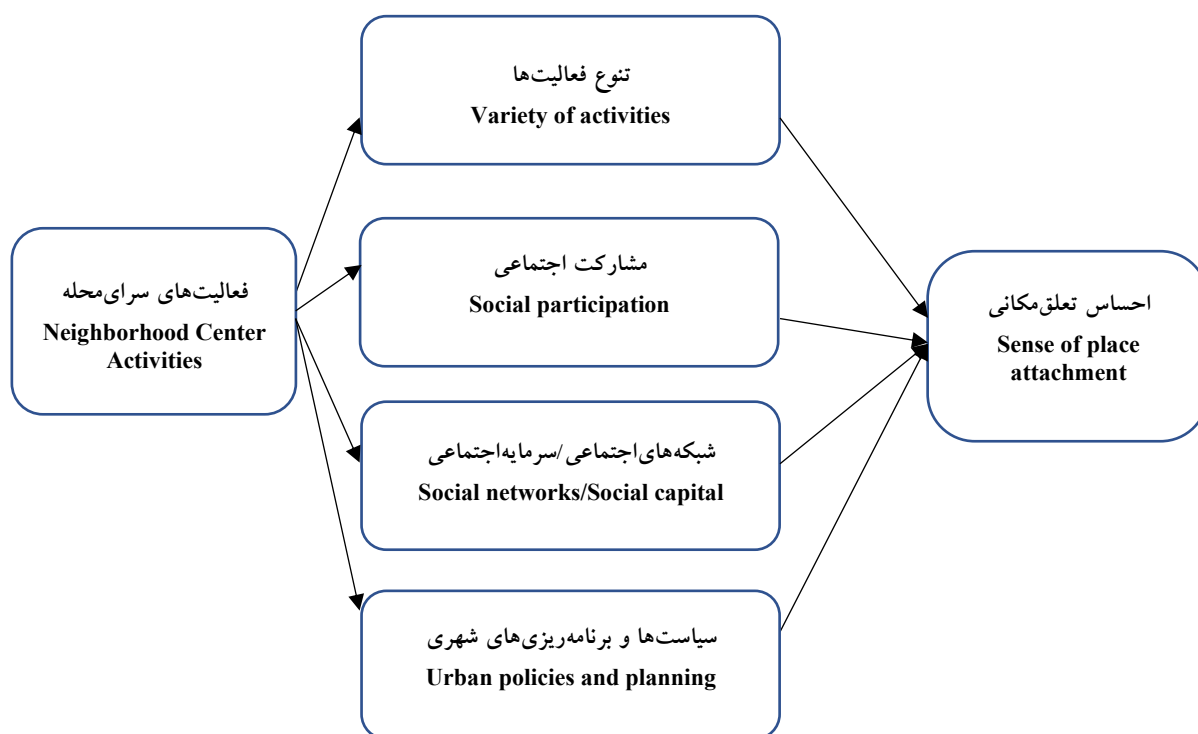
⁸ Plett

¹ Dewantara

² Lewicka

³ Allen

⁴ Briggs

شکل ۱- مدل مفهومی تحقیق

Fig 1- Research conceptual model

روش تحقیق

تحقیق از نوع پیمایشی بود. برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش از پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده شد. با عنایت به فعال بودن سراهای محله مناطق ۲ و ۵ شهر تهران، از ساکنان این مناطق برای جامعه آماری تحقیق انتخاب شدند. منطقه ۲ شهرداری تهران در محدوده میانی و شمالی شهر تهران قرار دارد. محدوده جغرافیایی آن از شمال به ارتفاعات البرز، از جنوب به خیابان آزادی، از شرق به بزرگراه شهید چمران و خیابان توحید و از غرب به بزرگراه اشرفی اصفهانی و محمدعلی جناح محدود می‌شود. براساس آخرین داده‌های جمعیت و تعداد خانوار در مناطق شهر تهران در سال ۱۴۰۴، این منطقه دارای ۷۴۳۴۰۸ نفر جمعیت (متشکل از ۳۶۲۹۵۲ نفر مرد و ۳۸۰۴۵۶ نفر زن) است. منطقه ۵ شهرداری تهران در شمال و شمال غرب کلان‌شهر تهران واقع شده است. این منطقه از

شمال به رشته‌کوه البرز، از جنوب به بزرگراه شهید لشگری و میدان آزادی، از شرق به بزرگراه اشرفی اصفهانی و بزرگراه محمدعلی جناح و منطقه ۲ شهر تهران در مجاورت طرشت، ستارخان، مرزداران، شهرک غرب و سعادت‌آباد و از غرب به منطقه ۲۲ شهر تهران و استادیوم آزادی محدود شده است. براساس آخرین داده‌های جمعیت تعداد خانوار در مناطق شهر تهران در سال ۱۴۰۴، این منطقه دارای ۹۰۵۰۵۶ نفر جمعیت (متشکل از ۴۴۴۲۳۲ نفر مرد و ۴۶۰۸۲۴ نفر زن) بود. برای محاسبه حجم نمونه با توجه به پرسشنامه ۳۹ سؤالی که طراحی شده بود، براساس توصیه‌های مرتبط با انتخاب نمونه در معادلات ساختاری تعداد این سؤال‌ها در ضریب ۱۰ ضرب شد و تعداد ۳۹۰ نفر به عنوان جامعه آماری انتخاب شدند. شیوه نمونه‌گیری، نمونه‌گیری تصادفی ساده بود که با استفاده از فهرست ساکنان محلات موجود در سراهای محله انتخاب شدند.

جدول ۱- مستندات نظری و تجربی پارامترهای مدل تحقیق

Table 1- Theoretical and empirical documentation of research model parameters

مسیر فرضیه Hypothesis path	مبانی نظری Theoretical foundations
فعالیت سرای محله Neighborhood Center Activities	نقش فعالیت‌های سرای محله در افزایش احساس تعلق مکانی در چارچوب نظریه توسعه اجتماع‌محور و نظریه سرمایه اجتماعی قرار می‌گیرد. به این مفهوم علاوه بر نظریات کلاسیک سرمایه اجتماعی در مباحث آلتمن و لو (1992) و همچنین نظریات دوانتارا (2023) در دهه‌های اخیر توجه شده است. همچنین اسکارنل و گیفورد (2010) نیز درباره این موضوع بحث کرده‌اند. The role of community center activities in increasing the sense of place is placed within the framework of community-based development theory and social capital theory. This concept has been considered in addition to the classical theories of social capital in discussions by Altman and Low (1992) and also by Dewantara (2023) in recent decades. Scanell and Gifford (2010) have also discussed this issue.
تنوع فعالیت‌ها Variety of activities	به نقش تنوع فعالیت‌ها در افزایش احساس تعلق به مکان در مطالعات مختلفی از جمله مک‌کینون (2022)، دنگ و همکاران (2022) و دوراند (2022) توجه شده است؛ یعنی هرچه دامنه فعالیت‌های ارائه‌شده متنوع‌تر باشد، گروه‌های بیشتری از شهروندان جذب خواهند شد و این امر به احساس تعلق به مکان منجر خواهد شد. The role of diversity of activities in increasing the sense of belonging to place has been noted in various studies, including MacKinnon (2022), Deng et al. (2022), and Durand (2022); that is, the more diverse range of activities offered, more groups of citizens will be attracted, that will lead to a sense of belonging to place.
مشارکت اجتماعی Social participation	نقش مشارکت اجتماعی در احساس تعلق مکانی از سوی کلارک و همکاران (2024) مطرح شده است. این موضوع در مباحث آلبرت و همکاران (2021) و همچنین آزلی (2024) نیز مطرح شده است. The role of social participation in sense of place belonging has been discussed by Clark et al. (2024). This issue has also been discussed in discussions by Albert et al. (2021) and also by Azli (2024).
سرمایه اجتماعی Social capital	نقش سرمایه اجتماعی در احساس تعلق مکانی در مباحث مک‌کینون (2022) و پلت و همکاران (2024) مطرح شده است. این مفهوم یکی از مهم‌ترین عوامل توسعه اجتماعی و پایداری جوامع محلی محسوب می‌شود. The role of social capital in the sense of place attachment has been discussed in MacKinnon (2022) and Plett et al. (2024). This concept is considered one of the most important factors in social development and sustainability of local communities.
سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های شهری Urban policies and planning	به نقش سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های شهری در احساس تعلق مکانی در نظریات لویکا (2011) توجه شده است. همچنین آلتمن و لو (1992) نیز به این قضیه اشاره کرده‌اند. The role of urban policies and planning in the sense of place belonging has been noted in the theories of Lewicka (2011). Altman and Low (1992) have also mentioned this issue.
احساس تعلق مکانی Sense of place attachment	به احساس تعلق مکانی در مباحث لویکا (2011)، مک‌کینون (2022)، آلن (2021) و بریگس (2023) توجه شده است؛ براین اساس تعلق مکانی زمانی شکل می‌گیرد که افراد تجربه‌های مثبت و تعاملات مستمر با مکان داشته باشند. The sense of place belonging has been addressed in the discussions of Lewicka (2011), MacKinnon (2022), Allen (2021), and Briggs (2023); based on this, place belonging is formed when people have positive experiences and continuous interactions with place.

یافته‌ها

الف) یافته‌های توصیفی

۹ درصد در گروه سنی بیش از ۵۰ سال قرار داشتند. این توزیع نشان داد که بخش عمده نمونه پژوهش را افراد ۳۰ تا ۵۰ سال تشکیل داده‌اند که معمولاً در دوره اوج فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی و خانوادگی قرار دارند و از تعامل بیشتری با محیط محله و فعالیت‌های سرای محله برخوردار هستند؛ از این رو، دیدگاه‌های ارائه‌شده اسوی آنان می‌تواند بازتاب مناسبی از شرایط و نیازهای جامعه محلی باشد.

بررسی سطح تحصیلات پاسخ‌گویان نیز نشان داد که بیشتر

نتایج بررسی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخ‌گویان نشان داد که توزیع سنی افراد مورد مطالعه در چهار گروه سنی قرار داشت. بیشترین فراوانی مربوط به گروه سنی ۳۰ تا ۴۰ سال بود که ۴۳ درصد از پاسخ‌گویان را شامل می‌شد. پس از آن، گروه سنی ۴۰ تا ۵۰ سال با ۲۷ درصد در رتبه دوم قرار داشت. همچنین ۲۱ درصد از پاسخ‌گویان در گروه سنی زیر ۳۰ سال و

و مبنای قبل قبولی برای تحلیل روابط میان متغیرهای پژوهش فراهم ساخت.

یافته‌های استنباطی

اعتبار و پایایی: به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق، ابتدا با روش عاملی تأییدی روابط متغیرهای پنهان با سازه‌ها بررسی شد و چون بارعاملی همه گویه‌ها مناسب بود، اعتبار گویه‌ها مطلوب ارزیابی شد. همچنین مقادیر آلفای کرونباخ همه متغیرها بیش از ۰/۷ بود. جدول ۴ نتایج تحلیل عاملی تأییدی گویه‌های پرسشنامه، میانگین واریانس استخراج شده^۱، آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی^۲ را نشان می‌دهد.

افراد از تحصیلات دانشگاهی برخوردار بوده‌اند. به طوری که ۶۵ درصد دارای مدرک کارشناسی، ۱۴ درصد دارای مدرک دیپلم، ۱۴ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۴ درصد دارای مدرک دکتری بودند. این یافته بیانگر آن است که بخش عمده پاسخ‌گویان از سطح تحصیلات نسبتاً مطلوبی برخوردار بوده‌اند که می‌تواند به افزایش دقت و کیفیت پاسخ‌های ارائه شده منجر شود. همچنین از نظر جنسیت، ۵۵ درصد از پاسخ‌گویان را مردان و ۴۵ درصد را زنان تشکیل می‌دادند. این توزیع نشان‌دهنده مشارکت نسبتاً متوازن دو جنس در پژوهش است و امکان بررسی دیدگاه‌های گروه‌های مختلف جامعه محلی را فراهم کرد. در مجموع، ترکیب جمعیت‌شناختی نمونه پژوهش از نظر سن، تحصیلات و جنسیت، تنوع مناسبی داشت.

جدول ۲- تحلیل عاملی تأییدی متغیرهای پنهان

Table 2- Confirmatory factor analysis of latent variables

CR	AVE	آلفای کرونباخ Cronbach's alpha	آماره t t.Value	انحراف استاندارد standard deviation	بار عاملی Factor loading	گویه‌ها Items	متغیر Variable
0/909	0/512	0/862	12/229	0/047	0/778	q1	احساس تعلق مکانی Sense of place attachment
			25/926	0/028	0/729	q2	
			11/388	0/051	0/776	q3	
			19/503	0/034	0/657	q4	
			36/036	0/022	0/809	q5	
			38/071	0/021	0/797	q6	
			23/637	0/032	0/757	q7	
			35/202	0/022	0/776	q8	
0/892	0/617	0/755	78/796	0/011	0/896	q9	تنوع فعالیت‌ها Variety of activities
			79/655	0/011	0/896	q10	
			51/129	0/017	0/852	q11	
			62/791	0/014	0/865	q12	
0/891	0/803	0/793	11/098	0/055	0/812	q13	مشارکت اجتماعی Social participation
			33/021	0/024	0/786	q14	
			36/188	0/022	0/811	q15	
			37/415	0/022	0/822	q16	
			81/628	0/011	0/878	q17	
			58/358	0/015	0/865	q18	
0/862	0/713	0/866	9/349	0/058	0/844	q19	سرمایه اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی Social networks and Social capital
			53/192	0/016	0/837	q20	
			53/136	0/016	0/846	q21	
			30/381	0/020	0/816	q22	
			13/028	0/055	0/876	q23	
			20/637	0/032	0/826	q24	
0/849	0/595	0/768	53/192	0/018	0/814	q25	برنامه‌ریزی‌های شهری Urban policies and planning
			12/802	0/023	0/852	q26	
			16/112	0/034	0/832	q27	

² CR= Composite Reliability

¹ AVE

برای بررسی اعتبار (روایی) مدل‌های اندازه‌گیری از روش اعتبار همگرا استفاده شد؛ اعتبار همگرا به این معناست که مجموعه شاخص‌ها، سازه اصلی را تبیین می‌کند. فورنل و لارکر^۱ (۱۹۸۱) استفاده از میانگین واریانس استخراج‌شده را به عنوان معیار اعتبار همگرا پیشنهاد می‌کنند. حداقل واریانس استخراج شده معادل ۰/۵ بیانگر اعتبار همگرای کافی است؛ به این معنی که یک متغیر اکنون می‌تواند به‌طور میانگین بیش از نیمی از پراکندگی شاخص‌هایش را تبیین کند؛ با کمک شاخص میانگین واریانس استخراج‌شده، سازه‌های مورد مطالعه دارای میانگین

واریانس استخراج‌شده بیشتر از ۰/۵ بودند و اعتبار همگرای مدل اندازه‌گیری تأیید شد. برای محاسبه این شاخص معمولاً از فرمول $AVE = \sum \lambda_i^2 / n$ استفاده می‌شود که در تحقیق حاضر نیز همین فرمول مدنظر قرار گرفته است؛ علاوه بر این، از پایایی ترکیبی نیز استفاده شد که نتیجه مطلوب بود.

مقادیر مربوط به شاخص‌های اعتبار ممیز شامل معیارهای بسیار زیادی از جمله معیار فورنل و لارکر (۱۹۸۱)، بارهای عاملی متقاطع^۲ و شاخص روایی یگانه-دوگانه^۳ است که در اینجا بارهای عاملی متقاطع در قالب جدول ۵ گزارش شده است.

جدول ۳- ماتریس بارهای عاملی متقاطع متغیرهای پنهان

Table 3- Cross-factor loading matrix of latent variables

سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های شهری Urban policies and planning	سرمایه اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی Social networks and Social capital	مشارکت اجتماعی Social participation	تنوع فعالیت‌ها Variety of activities	احساس تعلق مکانی Sense of place attachment	
0/258	0/154	0/321	0/345	0/778	q1
0/435	0/240	0/495	0/416	0/729	q2
0/270	0/185	0/286	0/216	0/776	q3
0/340	0/296	0/489	0/289	0/657	q4
0/424	0/298	0/536	0/478	0/809	q5
0/428	0/312	0/473	0/507	0/797	q6
0/399	0/358	0/555	0/399	0/757	q7
0/433	0/289	0/379	0/401	0/776	q8
0/295	0/261	0/519	0/896	0/505	q9
0/348	0/337	0/476	0/896	0/308	q10
0/480	0/256	0/431	0/852	0/476	q11
0/426	0/288	0/467	0/865	0/535	q12
0/192	0/148	0/812	0/512	0/325	q13
0/442	0/268	0/786	0/426	0/450	q14
0/539	0/455	0/811	0/324	0/511	q15
0/402	0/361	0/822	0/440	0/478	q16
0/689	0/878	0/457	0/603	0/407	q17
0/627	0/865	0/633	0/683	0/450	q18
0/544	0/844	0/118	0/239	0/327	q19
0/237	0/837	0/297	0/453	0/302	q20
0/346	0/846	0/296	0/413	0/224	q21
0/816	0/181	0/341	0/438	0/430	q22
0/876	0/244	0/424	0/456	0/268	q23
0/826	0/186	0/383	0/483	0/371	q24
0/814	0/370	0/359	0/471	0/330	q25
0/852	0/383	0/268	0/239	0/395	q26
0/832	0/249	0/277	0/273	0/414	q27

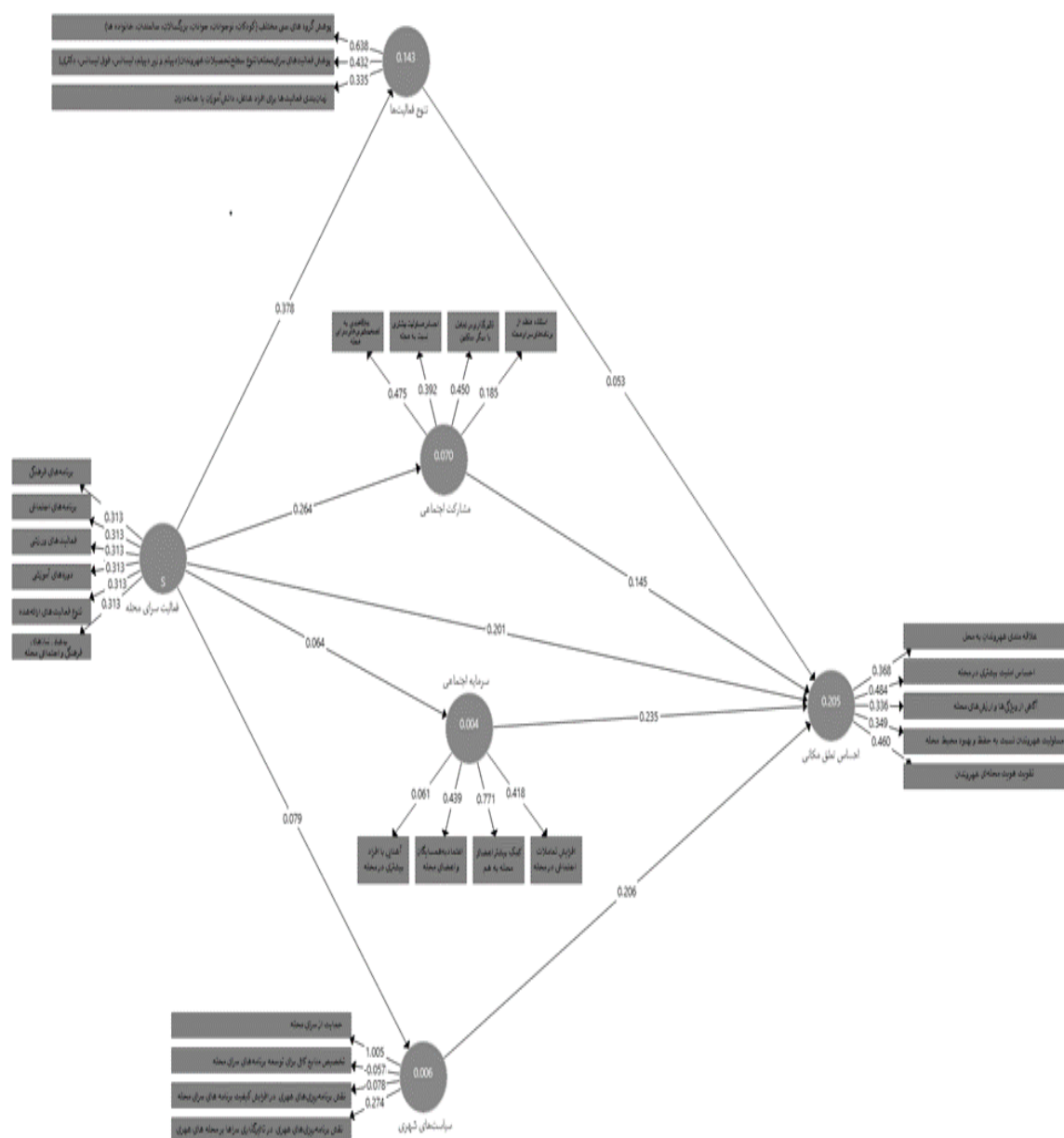
³ HTMT= Heterotrait-Monotrait Ratio

¹ Fornell & Larcker

² Cross Loading

روی سازه متناظر خود بوده و بار عاملی آنها روی سایر سازه‌ها کمتر بود؛ بنابراین، سازه‌های پژوهش از اعتبار ممیز قابل قبول برخوردار بود.

همان‌گونه که نتایج در جدول فوق آورده شده است، اعتبار ممیز سازه‌ها با استفاده از معیار بارهای عاملی متقاطع ارزیابی شد. نتایج نشان داد که تمامی گویه‌ها دارای بیشترین بار عاملی

شکل ۲- مدل معادلات ساختاری به همراه ضرایب استاندارد شده

Fig 2- Structural equation model with standardized coefficients

روش مدل‌سازی معادلات ساختاری مبتنی بر حداقل مربعات جزئی^۱ استفاده شد. این روش علاوه بر امکان تحلیل هم‌زمان

باتوجه به پیچیدگی مدل مفهومی پژوهش، وجود چندین سازه پنهان و مسیرهای مستقیم و غیرمستقیم میان متغیرها، از

¹ PLS-SEM

مدل اندازه‌گیری و ساختاری، برای پژوهش‌های اکتشافی و پیش‌بینانه مناسب است و نسبت به نقض فرض نرمال بودن داده‌ها و محدودیت حجم نمونه حساسیت کمتری دارد. با توجه به وجود متغیرهای میانجی در مدل پژوهش و ضرورت بررسی اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل، این نرم‌افزار به عنوان ابزار تحلیل داده‌ها انتخاب شد. همچنین به منظور ارزیابی مدل ساختاری (درونی) از معیار گایسر^۱ (۱۹۷۴) استفاده شد که در ادامه تشریح شده است.

ارتباط پیش‌بین (معیار گایسر «Q2»)

این معیار که توسط گایسر (۱۹۷۴) معرفی شد، قدرت

جدول ۴- معیار گایسر (Q2)

Table 4- Geisser criterion (Q2)

متغیرهای درونزا	معیار استون-گایسر (Q ²)
Endogenous variables	Stone-Geisser Q ²
احساس تعلق مکانی	0/468
Sense of place attachment	
تنوع فعالیت‌ها	0/226
Variety of activities	
مشارکت اجتماعی	0/345
Social participation	
سرمایه اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی	0/008
Social networks and Social capital	
سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های شهری	0/294
Urban policies and planning	

جدول ۵- شاخص‌های کلیت برازش مدل

Table 5- Model fit indices

شاخص برازش	مقدار	مقدار مطلوب	نتیجه
Goodness of fit	Value	Desirable value	Result
SRMR	0/064	0/08<	برازش مناسب Desirable
NFI	0/917	0/90>	برازش مناسب Desirable

در جدول ۶ معنی‌داری مسیرهای بین متغیرهای پنهان از نظر آماری توسط مقادیر t به عنوان آماره آزمون گزارش شد. همچنین اثرات مستقیم نیز در این جدول آورده شده است.

در ادامه، شاخص‌های کلیت برازش مدل شامل SRMR^۲ و NFI نیز به منظور نشان دادن برازش مدل و ارزیابی میزان انطباق مدل نظری با داده‌های مشاهده‌شده، محاسبه شد که نتایج آن در قالب جدول ۵ آورده شده است و نتایج حاکی از نتایج مطلوب برازش مدل بود. به طور کلی میزان SRMR هرچه به صفر نزدیک‌تر باشد، برازش بهتری دارد و میزان NFI هرچه به یک نزدیک‌تر باشد، برازش مدل بهتر خواهد بود. در مطالعه حاضر این شاخص‌ها وضعیت مطلوبی داشته است.

³ Normed Fit Index

¹ Geisser

² Standardized Root Mean Square Residual

جدول ۶- نتایج مدل ساختاری تحقیق و برآورد اثرات مستقیم و غیرمستقیم

Table 6- Structural model results and direct and indirect effects estimation

اثرات غیر مستقیم Indirect effects	نتیجه Result	آماره t t-Value	انحراف معیار Standard Error	ضریب مسیر استاندارد شده Standard Path Coefficient	مسیر مستقیم Path
0/020	معنادار Significant	10/280	0/043	0/445	تنوع فعالیت‌ها -> احساس تعلق مکانی Variety of activities → Sense of Place attachment
0/038	معنادار Significant	16/343	0/045	0/729	مشارکت اجتماعی -> احساس تعلق مکانی Social participation → Sense of Place attachment
0/112	معنادار Significant	12/121	0/041	0/528	سرمایه اجتماعی -> احساس تعلق مکانی Social capital → Sense of Place attachment
0/015	معنادار Significant	7/500	0/045	0/341	فعالیت سراهای محله -> احساس تعلق مکانی Neighborhood Center Activities → Sense of place attachment
0/016	معنادار Significant	2/389	0/050	0/121	سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های شهری -> احساس تعلق مکانی Urban policies and planning → Sense of place attachment

مدل ساختاری فوق با هدف تبیین نقش عملکرد سرای محله در افزایش حس تعلق مکانی طراحی شد. در این چارچوب، فعالیت‌های سرای محله به عنوان متغیر برونزا در نظر گرفته شده و تأثیر آن بر متغیر وابسته حس تعلق مکانی، به صورت مستقیم و نیز از طریق متغیرهای میانجی شامل تنوع فعالیت‌ها، مشارکت اجتماعی، سرمایه اجتماعی و سیاست‌های شهری بررسی شد. فرض اساسی مدل این بود که هرچه عملکرد سرای محله افزایش یابد، زمینه تقویت روابط اجتماعی و مشارکت شهروندان در امور محلی فراهم شود و در نتیجه حس

تعلق مکانی نیز بهبود یابد. نتایج تحلیل ضریب نشان داد که میزان مشارکت ساکنان بیشترین تأثیر را بر احساس تعلق مکانی داشته و تنوع فعالیت‌های ارائه شده، فعالیت سراهای محله و سیاست‌ها و برنامه‌ریزی شهری در مراحل بعدی اهمیت قرار داشت. ضریب تعیین (R^2) که در قالب جدول ۶ آورده شده و نشان‌دهنده میزان تبیین واریانس متغیرهای درونزا است، نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل چه مقدار از تغییرات سازه‌های متغیر وابسته را تبیین کرده است.

جدول ۷- ضرایب تعیین

Table 7- Determination coefficients

متغیر Variable	R^2
تنوع فعالیت‌ها Variety of activities	0/143
مشارکت اجتماعی Social participation	0/070
سرمایه اجتماعی Social capital	0/004
سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های شهری Urban policies and planning	0/006
احساس تعلق مکانی Place attachment	0/205

۲۰ درصد از تغییرات احساس تعلق مکانی توسط متغیرهای موجود در مدل تبیین می‌شود و قدرت تبیین مدل در سطح متوسط قرار دارد. تحلیل اثرهای مستقیم ضرایب مستقیم متغیر مستقل و متغیرهای میانجی بر متغیر وابسته احساس تعلق مکانی شامل پنج اثر مستقیم بود: فعالیت‌های سرای محله بر احساس تعلق مکانی به میزان ۰/۲۰۱، سرمایه اجتماعی بر احساس تعلق مکانی به میزان ۰/۲۳۵، سیاست‌های شهری بر احساس تعلق مکانی به میزان ۰/۲۰۶، مشارکت اجتماعی بر احساس تعلق مکانی به میزان ۰/۱۴۵ و تنوع فعالیت‌ها بر احساس تعلق مکانی به میزان ۰/۰۵۳ بود. اثرات غیرمستقیم نیز در قالب جدول ۶ گزارش شده است.

نتیجه

به مفهوم احساس تعلق مکانی در مباحث لویکا (2011)، مک‌کینون (2022)، دنگ و همکاران (2022)، دورلند (2022)، آلن (2021) و بریگس (2023) به منظور تعیین میزان دلبستگی شهروندان به محلات شهری توجه شد. تعلق مکانی زمانی شکل می‌گیرد که افراد تجربه‌های مثبت و تعاملات مستمر با مکان داشته باشند. همچنین نقش سرمایه اجتماعی در افزایش احساس تعلق مکانی در مباحث مک‌کینون (2022) و پلت و همکاران (2024) مطرح شده است؛ علاوه بر این، به نقش سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های شهری در احساس تعلق مکانی در نظریات آلتمن و لو (1992) توجه شده است. با عنایت به این امر، هدف تحقیق حاضر ارائه مدل ساختاری عوامل مؤثر بر احساس تعلق مکانی با تأکید بر سرای محله در مناطق ۲ و ۵ شهر تهران بود. با توجه به تأثیری که امروزه سراهای محله در زندگی شهروندان تهرانی دارد، بررسی نقش این سازمان‌ها در افزایش یا کاهش احساس تعلق مکانی می‌تواند به نهادهای متولی در زمینه بازنگری در خط‌مشی سراهای محله کمک کند. نتایج مدل ساختاری نشان داد که فعالیت‌های انجام‌شده در سرای محله از یک‌سو تأثیر مثبتی بر احساس تعلق مکانی دارد و از سوی دیگر با افزایش سرمایه اجتماعی و مشارکت شهروندان به بهبود احساس تعلق مکانی شهروندان کمک می‌کند. این یافته با چارچوب نظری تحقیق در زمینه احساس

تعلق مکانی همخوانی داشت. براساس دیدگاه‌های مطرح در این زمینه، محلاتی که از ظرفیت‌های اجتماعی، نهادی و ارتباطی بیشتری برخوردار است، توانایی بیشتری در ایجاد همبستگی اجتماعی، اعتماد متقابل و مشارکت ساکنان دارد. از این منظر، عملکرد سرای محله صرفاً به معنای توانایی مقابله با بحران‌ها نیست، بلکه بستری برای شکل‌گیری سرمایه‌های اجتماعی و تقویت پیوند شهروندان با محیط زندگی محسوب می‌شود. همچنین این نتیجه با نظریه سرمایه اجتماعی کلمن (1988) سازگار است که بر نقش اعتماد، همکاری و شبکه‌های اجتماعی در توسعه جوامع محلی تأکید دارد. یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج مطالعات پیشین نیز همسو است که نشان داده است افزایش ظرفیت‌های محله‌ای به ارتقای سرمایه اجتماعی، افزایش حس تعلق به مکان و مشارکت بیشتر شهروندان در فعالیت‌های محلی منجر می‌شود. نتایج همچنین نشان داد که عملکرد سرای محله از طریق تأثیر بر سرمایه اجتماعی و مشارکت شهروندان بر احساس تعلق مکانی تأثیر مثبت دارد و سرمایه اجتماعی و مشارکت نقش میانجی ایفا می‌کنند. این یافته را می‌توان براساس نظریه دلبستگی به مکان و نظریه کنش جمعی تبیین کرد. مطابق این دیدگاه‌ها، زمانی که افراد به محل خود احساس تعلق بیشتری داشته باشند و در بستر روابط مبتنی بر اعتماد و همکاری قرار گیرند، تمایل بیشتری برای حضور در فعالیت‌های اجتماعی و حمایت از نهادهای محلی خواهند داشت. در میان متغیرهای میانجی، سرمایه اجتماعی بیشترین اثر را بر حس تعلق مکانی نشان داد که بیانگر اهمیت شبکه‌های اجتماعی، اعتماد عمومی و همکاری‌های محلی در موفقیت این نهاد است. همچنین، اگرچه تاب‌آوری محله دارای اثرات غیرمستقیم مثبت بر سرای محله بود، اثر مستقیم آن ضعیف و منفی برآورد شد. براساس نتایج غیرمستقیم معلوم شد که تأثیر عملکرد سرای محله بر حس تعلق مکانی عمدتاً از طریق سازوکارهای اجتماعی منتقل می‌شود و بدون تقویت سرمایه اجتماعی و مشارکت شهروندان، ظرفیت‌های سرای محله به‌تنهایی قادر به ارتقای احساس تعلق مکانی نخواهد بود؛ بنابراین، یافته‌های پژوهش بر ضرورت توجه هم‌زمان مدیران شهری به توسعه عملکرد

سرای محله و تقویت سرمایه‌های اجتماعی به عنوان پیش نیازهای موفقیت سراهای محله تأکید می‌کند.

براساس مبانی نظری سرمایه اجتماعی، افزایش فعالیت‌های سرای محله می‌تواند موجب ارتقای احساس تعلق مکانی، تقویت سرمایه اجتماعی و افزایش مشارکت شهروندان شود. نتایج مدل ساختاری نیز این دیدگاه را تأیید کرد و نشان داد که عملکرد سرای محله بیشترین تأثیر را بر تنوع فعالیت‌ها و مشارکت اجتماعی داشته و از این طریق بر احساس تعلق مکانی اثرگذار بوده است و زمینه شکل‌گیری روابط اجتماعی پایدار، اعتماد متقابل و مشارکت فعال ساکنان در امور محله را فراهم می‌سازد. این یافته‌ها با مطالعات پیشین همسو بوده و بیانگر آن است که سرای محله نه تنها یک ظرفیت مقابله با بحران‌ها، عاملی مؤثر در ارتقای سرمایه‌های اجتماعی و تقویت پیوندهای محلی است.

سرای محله به عنوان فضایی اجتماعی، توانسته است نیازهای مختلف ساکنان را از منظر ارتباطات اجتماعی، تعاملات فرهنگی و مشارکت در امور محلی برآورده سازد. فعالیت‌های سرای محله با ایجاد فرصت‌هایی برای تعامل اجتماعی میان ساکنان، موجب تقویت حس تعلق به محله شده است. حس تعلق مکانی زمانی تقویت می‌شود که افراد احساس کنند محله آنها نه تنها مکانی برای زندگی، بلکه فضایی برای رشد اجتماعی، فرهنگی و فردی است. به‌ویژه در محیط‌های شهری که ممکن است روابط اجتماعی به دلیل ساختارهای پیچیده و پرمشغله زندگی محدود شود، سرای محله به عنوان فضایی عمومی نقش کلیدی در کاهش انزوا و تقویت روابط اجتماعی ایفا می‌کند. این فضا از طریق فعالیت‌هایی نظیر کارگاه‌های آموزشی، جشنواره‌های فرهنگی، رویدادهای ورزشی و جلسات گروهی، فرصت‌هایی را برای شکل‌گیری ارتباطات معنادار و افزایش حس مشارکت در میان ساکنان فراهم می‌آورد. نتایج این تحقیق در این زمینه با نتایج تحقیق عباسی و همکاران (۱۴۰۲) و گودرزی و همکاران (۱۴۰۲) در تحقیقات داخلی و نتایج لاولاک و همکاران^۱ (۲۰۲۳) در تحقیقات خارجی همسو و هم‌راستا بود. تنوع فعالیت‌ها، به‌ویژه زمانی که شامل برنامه‌های فرهنگی،

اجتماعی، ورزشی و آموزشی باشد، توانسته است طیف گسترده‌ای از نیازهای ساکنان را پوشش دهد. این تنوع نه تنها باعث جذب گروه‌های مختلف سنی، اجتماعی و فرهنگی می‌شود، به ایجاد حس پذیرش و یکپارچگی در میان ساکنان نیز کمک می‌کند. وقتی افراد احساس کنند که در محله خود فرصت‌های متعددی برای مشارکت و فعالیت دارند، حس تعلق آنها به مکان افزایش می‌یابد. از منظر اجتماعی، تنوع فعالیت‌ها می‌تواند به کاهش شکاف‌های اجتماعی و فرهنگی میان افراد کمک کند و محیطی را فراهم سازد که در آن افراد با پیشینه‌های مختلف بتوانند به‌طور مشترک در فعالیت‌ها شرکت کنند؛ علاوه بر این، تنوع فعالیت‌ها موجب افزایش تعاملات میان‌نسلی می‌شود، به‌طوری‌که افراد از گروه‌های سنی مختلف در کنار یکدیگر در فعالیت‌های محله مشارکت می‌کنند. این امر می‌تواند به تقویت انسجام اجتماعی و ایجاد هویت جمعی قوی در محله منجر شود. نتایج تحقیق در این زمینه با نتایج تحقیقات عرب و همکاران (۱۴۰۳) و قاسمی و شفیع‌آبادی (۱۴۰۰) در مطالعات داخلی و یافته‌های مالهوترا (۲۰۲۴) در مطالعات خارجی همسو و هم‌راستا بود.

نتایج تحقیق نشان داد که مشارکت ساکنان در فعالیت‌های سرای محله یکی از عوامل مهم در تقویت احساس تعلق مکانی است. مشارکت اجتماعی به افراد احساس قدرت و کنترل بر محیط زندگی‌شان می‌دهد و به آنها اجازه می‌دهد تا نقش فعالی در بهبود شرایط محله خود ایفا کنند. از منظر روان‌شناختی، مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی باعث افزایش اعتماد به نفس و حس ارزشمندی در افراد می‌شود که این خود به تقویت حس تعلق به مکان منجر می‌شود. مشارکت فعال همچنین به تقویت روابط میان ساکنان کمک می‌کند؛ به‌طوری‌که افراد از طریق تعاملات اجتماعی در فعالیت‌های محلی، شبکه‌های اجتماعی قوی‌تری ایجاد می‌کنند. این شبکه‌ها نه تنها به کاهش احساس انزوا کمک می‌کند، به افزایش حس جامعه‌پذیری و حمایت اجتماعی در محله نیز منجر می‌شوند. نتایج تحقیق در این زمینه با نتایج تحقیق منتظرالقائم و همکاران (۱۴۰۲) و میرزاحسین و همکاران (۱۴۰۱) در مطالعات داخلی و یافته‌های آلن و همکاران

¹ Lovelock et al.

(2021) در مطالعات خارجی همسو و هم‌راستا بود.

نتایج تحقیق نشان داد که سرای محله به‌عنوان نهاد اجتماعی، نقش مهمی در ایجاد و تقویت شبکه‌های اجتماعی میان ساکنان دارد. سراسر از طریق فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی، به ساکنان فرصت‌هایی برای تعامل و ارتباط با یکدیگر ارائه می‌دهد. این تعاملات اجتماعی به ایجاد حس اعتماد و همبستگی میان ساکنان کمک می‌کند و فضای محله را به محیط اجتماعی پویا تبدیل می‌کند؛ علاوه بر این، سرای محله می‌تواند نقش مهمی در تسهیل ارتباطات میان‌نسلی ایفا کند؛ به‌طوری‌که افراد از گروه‌های سنی مختلف بتوانند در کنار یکدیگر در فعالیت‌های محلی شرکت کنند. این امر به ایجاد حس انسجام اجتماعی و تقویت هویت جمعی محله منجر می‌شود. همچنین، سرای محله می‌تواند به کاهش تنش‌های اجتماعی و تقویت حمایت اجتماعی میان ساکنان کمک کند. یافته‌های تحقیق در این زمینه با یافته‌های دویران (۱۴۰۳) و رهروی پوده و تندین (۱۴۰۱) در تحقیقات داخلی و یافته‌های سانگ^۱ و سوپرامانیان (2019) در تحقیقات خارجی همسو و هم‌راستا بود.

آخرین یافته تحقیق نشان داد که سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های شهری نقش مهمی در تقویت احساس تعلق مکانی دارد. سیاست‌های شهری می‌تواند از طریق تقویت زیرساخت‌های اجتماعی و فرهنگی، حس تعلق به مکان را در میان ساکنان تقویت کند. به‌ویژه زمانی که این سیاست‌ها به توسعه و حمایت از سرای محله می‌پردازند، ساکنان احساس می‌کنند که به محیط زندگی آنها توجه شده و ارزشمند است. این امر به افزایش رضایت ساکنان از محیط زندگی و تقویت ارتباط آنها با محله منجر می‌شود. سیاست‌های شهری که به توسعه فضاهای عمومی و حمایت از فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی می‌پردازد، می‌تواند تأثیر چشمگیری در تقویت هویت اجتماعی محله‌ها داشته باشد. به‌طور کلی، نتایج این تحقیق نشان داد که سرای محله به‌عنوان نهاد اجتماعی، نقش کلیدی در تقویت احساس تعلق مکانی ساکنان دارد. فعالیت‌های سرای محله، تنوع این فعالیت‌ها، مشارکت ساکنان و

سیاست‌های شهری به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بر احساس تعلق مکانی تأثیر دارد. این یافته‌ها نشان‌دهند اهمیت طراحی و اجرای سیاست‌های شهری مبتنی بر تقویت نهادهای اجتماعی مانند سرای محله است. بهبود و توسعه سرای محله، نه تنها کیفیت زندگی ساکنان را ارتقا می‌دهد، به ایجاد جوامع محلی پایدارتر و تقویت هویت اجتماعی محله‌ها منجر می‌شود؛ از این رو، پیشنهاد می‌شود که مدیران شهری و سیاست‌گذاران به‌طور فعالانه به توسعه و حمایت از سرای محله بپردازند و برنامه‌هایی طراحی کنند که به افزایش مشارکت ساکنان، تنوع فعالیت‌ها و تقویت شبکه‌های اجتماعی محله کمک کند. نتایج تحقیق در این زمینه با یافته‌های عظیمی مهرورز و همکاران (۱۴۰۲) در مطالعات داخلی از یک‌سو و مطالعات ژانگ و همکاران (2024) و زلندر و همکاران (2020) از سوی دیگر در مطالعات خارجی همسو و هم‌راستا بود.

حامی مالی

پژوهش حاضر بدون حمایت مالی انجام شده است.

مشارکت نویسندگان

نویسنده اول: (گردآوری داده‌های کیفی، نرم‌افزار، تجزیه و تحلیل داده‌ها، تحلیل و تفسیر اطلاعات و نتایج، تهیه پیش‌نویس مقاله).

نویسنده دوم: (طراحی پژوهش، نظارت بر مراحل انجام پژوهش، بررسی و کنترل نتایج، اصلاح، بازبینی و نهایی‌سازی مقاله).

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده‌اند و این موضوع مورد تایید همه آنها است.

¹ Song

بیانیه دسترسی به داده ها

داده‌های پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسندگان قابل دسترسی است.

سپاسگزاری:

نویسندگان مقاله از تمامی پاسخگویان محترم که با سعه صدر به سئوالات پاسخ دادند کمال قدردانی و تشکر را دارند.

خوداظهاری استفاده از هوش مصنوعی

در تهیه این مقاله، از هوش مصنوعی استفاده نشده است.

منابع فارسی

اسکونی ارس، ع. و حکیمی، ه. (۱۴۰۰). سنجش شاخص‌های سرزندگی شهری در سکونتگاه‌های غیررسمی (مطالعه موردی: سیلاب فوشخانه تبریز). *پژوهش‌های جغرافیایی برنامه‌ریزی شهری*، ۹(۱)، ۱۴۳-۱۶۳.

<https://doi.org/10.22059/jurbangeo.2021.309948.1363>

امجد، م.، فرهنگ، م.، طغیانی، ش. و قاسمی، و. (۱۴۰۰). تأثیر حس تعلق به مکان ساکنان بر نمای بناهای مسکونی محلات مجاور مادی‌های اصفهان. *معماری و شهرسازی ایران*، ۱۲(۲)، ۱۱۹-۱۳۶.

<https://doi.org/10.30475/isau.2021.270077.1631>

بهزادپور، م.، غلامی اندراتی، ز. و حسینی، س. ح. (۱۴۰۰). بررسی مؤلفه‌های اجتماعی و کالبدی در ایجاد حس تعلق بر کاربران در فضاهای شهری؛ مطالعه موردی: فلکه دوم نیرو هوایی شهر تهران. *مطالعات طراحی شهری و پژوهش‌های شهری*، ۴(۳)، ۳۷-۴۸.

<https://www.magiran.com/p2357742>

حاتمی گلزاری، ا. و سلطانی، ع. (۱۴۰۰). تحلیلی بر مؤلفه‌های تبیین‌کننده حس تعلق مکانی در محلات نویناد شهری (مطالعه موردی: محله یاغچیان تبریز). *جغرافیا و توسعه فضایی شهری*، ۸(۱)، ۳۷-۵۵.

<https://doi.org/10.22067/jgusd.2021.48011.0>

دهقان، ن. (۱۴۰۱). تحلیل سطح حس تعلق به مکان‌های تفریحی به‌واسطه تبیین معنای مکان (نمونه موردی:

دهکده تفریحی زاینده‌رود). *جغرافیا و آمایش شهری* -

منطقه ای، ۱۲(۴۳)، ۹۱-۱۲۲.
<https://doi.org/10.22111/gaij.2022.41393.2990>.

دویران، ا. (۱۴۰۳). اثر کارکردی فضاهای عمومی در پایداری

حس تعلق مکانی مطالعه موردی: فضاهای عمومی بافت

مرکزی شهر زنجان. *شهر پایدار*، ۷(۱)، ۹۷-۱۱۵.

<https://doi.org/10.22034/jsc.2024.432435.1756>

رحیمی، ر.، موسوی، س. م. و محمدی ایرلو، ن. (۱۴۰۱).

سنجش حس تعلق مکانی و شناسایی مؤلفه‌های مؤثر بر

آن در الگوهای بدنه شهری (مطالعه موردی: ضلع غربی

خیابان امام خمینی اردبیل). *مطالعات شهر ایرانی/اسلامی*،

۱۳(۴۹)، ۶۳-۸۰.

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.2228639.1401.13.49.2.1>

رفیق، م. و نورتقانی، ع. (۱۳۹۹). ارزیابی تعلق مکانی و تأثیر

متغیرهای جمعیت‌شناختی در محلات شهری بافت

تاریخی گرگان. *آمایش جغرافیایی فضا*، ۱۰(۳۵)، ۳۵-۵۰.

<https://doi.org/10.30488/gps.2019.100316>.

رهروی پوده، س. و تدین، ب. (۱۴۰۱). تبیین عوامل مؤثر بر

حس تعلق به مکان و ارزیابی شاخص‌های پایداری

اجتماعی در بافت تاریخی (مورد مطالعه: محله جویباره

اصفهان). *پژوهش‌های معماری اسلامی*، ۱۰(۳)، ۸۶-۱۰۶.

<https://doi.org/10.52547/jria.10.3.4>.

ضیابخش، ن. (۱۳۹۹). بررسی مقایسه‌ای حس تعلق به مکان

در محلات گلشن و قنات کوثر منطقه ۴ شهرداری تهران.

شهر پایدار، ۳(۴)، ۱-۱۴.

<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24766631.1399.3.4.1.2>

طهماسبی‌زاده، ف. و سلیمانی، ح. (۱۴۰۱). تحلیل وضعیت و

رابطه رضایت و حس تعلق مکانی در محله‌های شهری

مطالعه موردی: محله فردوان شهر اصفهان. *پژوهش و*

برنامه‌ریزی شهری، ۱۲(۴۷)، ۱۴۹-۱۶۶.

<https://doi.org/10.30495/jupm.2022.4410>

عباسی، ز.، حبیب، ف. و مختاباد، م. (۱۴۰۲). فهم مؤلفه‌های

محیطی مؤثر بر شکل‌گیری حس تعلق مکانی در بازار

سنتی ایران و مقایسه آن با مجتمع‌های تجاری مدرن

(نمونه موردی بازار سنتی کاشان و مجتمع تجاری صفویه

کاشان). *هویت شهر*، ۱۷(۲)، ۱۷-۳۲.

<https://sanad.iau.ir/fa/Journal/hoviatshahr/Article/795204/FullText>

عرب، س.، صادقلو، ط. و شایان، . (۱۴۰۳). بررسی و تحلیل

بررسی چگونگی ساختار و عوامل مؤثر بر زیست‌پذیری فضاهای شهری بر مبنای حس تعلق مکانی بین شهروندان تهرانی. *آمایش محیط*، ۱۵ (۵۶)، ۲۷-۴۶.
<https://sanad.iau.ir/Journal/ebtp/Article/988038>
 ویسی، ف.، و چاره‌جو، ف. (۱۴۰۰). تبیین نقش عوامل مؤثر بر تعلق مکانی در بافت‌های شهری، نمونه موردی: بافت‌های قدیم، میانی، جدید و حاشیه‌ای شهر سمنان. *جغرافیا و توسعه فضای شهری*، ۱ (۱)، ۱۶۵-۱۸۴.
<https://doi.org/10.22067/jgusd.2021.67174.0>

References

- Abbasi, Z., Habib, F., & Mokhtabad, M. (2023). Understanding the environmental assumptions that affect the formation of a sense of place in the traditional bazaar and comparison with modern commercial complexes (Case in traditional bazaar and commercial complex Safavid Kashan). *Hoviatshahr*, 17(2), 17-32. [In Persian].
<https://sanad.iau.ir/fa/Journal/hoviatshahr/Article/795204/FullText>
- Albert, I., & Barros, S. (2021). *The sense of belonging in the context of migration: Meanings and developmental trajectories*. In B. Wagoner, B. A. Christensen, & C. Demuth (Eds), *Culture as Process* (pp. 211-222). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-77892-7_19
- Allen, K. A., Kern, M. L., Rozek, C. S., McNerney, D. M., & Slavich, G. M. (2021). Belonging: A review of conceptual issues, an integrative framework, and directions for future research. *Australian Journal of Psychology*, 73(1), 87-102.
<https://doi.org/10.1080/00049530.2021.1883409>
- Altman, I., & Low, S. M. (1992). *Place attachment*. Springer.
- Amjad, M., Mozaffar, F., Toghyani, S., & Ghasemi, V. (2021). The effect of resident's sense of belonging to the place on the neighboring facades of Isfahan Maadis. *Journal of Iranian Architecture & Urbanism (JIAU)*, 12(2), 119-136. [In Persian].
<https://doi.org/10.30475/isau.2021.270077.1631>
- Arab, S., Sadeghloo, T., & Shayan, H. (2024). Investigating and analyzing the sense of place belonging and factors affecting it in rural areas (Study area: villages of Shosef district, Nehbandan city). *Journal of Geography and Planning*, 28(88), 396-378. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/gp.2023.54637.3075>
- Ataei, O., Sotudeh, H., & Ghomeishi, M. (2022). Place attachment in the historical texture of cities Bandar Case Study: Bandar Lengeh. *Sustainable city*, 4(4), 87-99. [In Persian].
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24766631.1400.4.4.3.1>
- Azimi, E., Mobara, H., & Farzadmanesh, M. (2023). Investigating the impact of spatial habitat and environmental quality on improving satisfaction of
- میزان احساس تعلق مکانی و عوامل مؤثر بر آن در نواحی روستایی (منطقه مورد مطالعه: روستاهای دهستان شوسف، شهرستان نهبندان). *جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۲۸ (۸۸)، ۳۷۸-۳۹۶.
<https://doi.org/10.22034/gp.2023.54637.3075>
- عطایی، ا.، ستوده، ح.، و قمیشی، م. (۱۴۰۰). تبیین حس تعلق به مکان در بافت تاریخی شهرهای بندری مطالعه موردی: بندرلنگه. *شهر پایدار*، ۴ (۴)، ۸۷-۹۹.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24766631.1400.4.4.3.1>
- عظیمی مهرورز، ا.، مبری، ح.، و فرزادمنش، م. (۱۴۰۲). بررسی تأثیر تعلق مکانی و کیفیت محیطی بر ارتقاء رضایتمندی شهروندان از محلات (مطالعه موردی: محله کشاورز منطقه ۶ تهران). *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۲۳ (۶۸)، ۳۶۵-۳۸۲.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22287736.1300.0.0.63.6>
- قاسمی، م.، و شفیع‌آبادی، ع. (۱۴۰۰). اثربخشی آموزش نظریه انتخاب بر خودکارآمدی و شادکامی زنان مراجعه‌کننده سرای محله منطقه ۶ شهر تهران. *پژوهش‌های کاربردی در مشاوره*، ۴ (۱۵)، ۴۷-۶۷.
<https://ensani.ir/fa/article/508082/>
- گودرزی، م.، سلطانی، ز.، و علی‌بخشی، ا. (۱۴۰۲). ارزیابی اثرات دسترسی به امکانات و خدمات شهری بر حس تعلق مکانی در بافت‌های فرسوده کلان‌شهر اهواز. *مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی*، ۴ (۳)، ۸۹-۱۰۳.
<https://doi.org/10.22124/gscj.2023.22538.1177>
- محمدی، م.، و رفیعی بالان، م. (۱۴۰۰). شناسایی عوامل مؤثر بر حس تعلق مکانی ساکنین شهرهای جدید با تأکید بر مدل‌های مکان و ارزیابی آن در شهر جدید لندیشه. *برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، ۱۲ (۴۸)، ۱۸۷-۲۲۹.
<https://doi.org/10.22054/qjsd.2021.55644.2047>
- منتظرالقائم، ا.، اذانی، م.، خادم‌الحسینی، ا.، و گندمکار، ا. (۱۴۰۲). تحلیل تطبیقی از تأثیر برنامه‌های تلویزیونی شبکه دو و شبکه تهران بر شاخص حس تعلق مکانی شهروندان مناطق (۱ و ۱۲ و ۲۰) کلان‌شهر تهران. *جغرافیا و توسعه فضای شهری*، ۱۰ (۲)، ۲۳-۳۷.
<https://doi.org/10.22067/jgusd.2022.71414.1069>
- میرزاحسین، س.، احمدی، م.، و ذاکر حقیقی، ک. (۱۴۰۱).

- male migrants constructing home in the city. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 49(3), 813-831. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2021.1965471>
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50. <https://doi.org/10.2307/3151312>.
- Geisser, S. (1974). A predictive approach to the random effect model. *Biometrika*, 61(1), 101-107. <https://doi.org/10.2307/2334290>
- Ghasemi, M., & Shafiabadi, A. (2021). The effectiveness of choice theory training on self-efficacy and happiness of women visiting the neighborhood shelter in District 6 of Tehran. *Quarterly Journal of Applied Research in Counseling*, 4(15), 47-67. [In Persian]. <https://ensani.ir/fa/article/508082/>
- Goodarzi, M., Soltani, Z., & Alibakhshi, A. (2023). Evaluating the effects of access to urban facilities and services on the sense of belonging to a place in the worn-out textures of Ahvāz Metropolis. *Geographical Studies of Coastal Areas Journal*, 4(3), 89-103. <https://doi.org/10.22124/gscj.2023.22538.1177> [In Persian].
- Han, T., Isa, M. I., & Hedayati Marzbali, M. (2023). Mediating role of sense of belonging in the relationship between social factors and neighbourhood attachment: A case study of penang, Malaysia. *Planning Malaysia Journal*, 21(4). <https://doi.org/10.21837/pm.v21i28.1341>
- Hatami Golzari, E., & Soltani, A. (2021). Analysis of components explaining the sense of spatial belonging in urban new neighborhoods (Case study: Yaghchian neighborhood of Tabriz). *Geography and Urban Space Development*, 8(1), 37-55. [In Persian]. <https://doi.org/10.22067/jgusd.2021.48011.0>
- Lewicka, M. (2011). Place attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology*, 31(3), 207-230. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.10.001>
- Liu, Q., Zhu, Z., Zhuo, S., Huang, S., Zhang, C., Shen, X., Konijnendijk, C. C., Huang, Q., & Lan, S. (2021). Relationships between residents' ratings of place attachment and the restorative potential of natural and urban park settings. *Urban Forestry & Urban Greening*, 62, 127188. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2021.127188>
- Lovelock, K., Lovelock, B., Jellum, C., & Thompson, A. (2023). In search of belonging: Immigrant experiences of outdoor nature-based settings in New Zealand. *Leisure Studies*, 30(4), 513-529. <https://doi.org/10.1080/02614367.2011.623241>.
- MacKinnon, D., Kempton, L., O'Brien, P., Ormerod, E., Pike, A., & Tomaney, J. (2022). Reframing urban and regional 'development' for 'left behind' places. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 15(1), 39-56. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsab034>.
- Malhotra, R. T. (2024). *Inclusion on Purpose: An Intersectional Approach to Creating a Culture of Belonging at Work*. MIT Press.
- Mirzahosseini, S., Ahmadi, M., & Zaker Haghighi, K. (2021). Estimating the livability based on the sense of place variables: A case study of Tehran metropolitan, citizens from localities (Case study: Keshavarz District 6th District of Tehran). *Applied Research in Geographical Sciences*, 23(68), 365-382. [In Persian]. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22287736.1300.0.0.63.6>
- Azli, M., Abdullah, J., Abdullah, Y., Sahabuddin, M., Taib, I., & Shukri, S. (2024). A thematic review of neighbourhood built environment factors that affect the sense of community. *Citi Science*, 4(1), 58-84. https://www.researchgate.net/publication/379139808_
- Behzadpour, M., Gholami Andraty, Z., & Hosseini, S. (2021). Investigating the changes in the sense of belonging in the elderly with emphasis on both social and physical components Case study of the second square niro havaii of Tehran. *Journal of Urban Design Studies and Urban Research*, 4(3), 37-48. [In Persian]. <https://www.magiran.com/p2357742>
- Borwein, S., & Lucas, J. (2023). Municipal identity and city interests. *Political Behavior*, 45(3), 877-896.
- Briggs, E., & Smith, J. (2023). Feeling you belong: the effects of community involvement on well-being in later life. *Innovation in Aging*, 7(1), 845. <https://doi.org/10.1093/geron/igad104.2725>
- Clark, J. A., Engelman, M., Schultz, A. A., Bersch, A. J., & Malecki, K. M. C. (2024). Sense of neighborhood belonging and health: geographic, racial, and socioeconomic variation in Wisconsin. *Frontiers in Public Health*, 12, 1376672. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1376672>
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94(1), S95-S120. <https://doi.org/10.1086/228943>
- Creswell, J. W. (2009). *Research Design, Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Sage.
- Daviran, E. (2024). The functional effect of public spaces in the stability of the sense of place belonging the case study: Public spaces in the central texture of Zanjan City. *Sustainable city*, 7(1), 97-115. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jsc.2024.432435.1756>
- Dehghan, N. (2022). Analyzing the level of recreational places attachment by explaining the place meanings (Case Study: Zayandehrood Village). *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 12(43), 91-122. [In Persian]. <https://doi.org/10.22111/gaj.2022.41393.2990>
- Deng, X., Wei, Z., Tu, C., & Yin, Y. (2022). Sense of community improves community participation in Chinese residential communities: The mediating role of sense of community responsibility and prosocial tendencies. *American Journal of Community Psychology*, 71(1-2), 166-173. <https://doi.org/10.1002/ajcp.12605>
- Dewantara, J. A. (2023). From place attachment to sense of belonging: Promoting good citizenship through civic education. *Jurnal Civics: Media Kajian Kewarganegaraan*, 20(1), i-iv. <https://doi.org/10.21831/jc.v20i1.58843>
- Durand, T. M., & Blackwell, R. G. (2022). Dimensions of belonging and "Othering" in middle school: Voices of immigrant and Island-Born Puerto Rican Adolescents. *Journal of Education for Students Placed at Risk (Jespar)*, 29(2), 130-150. <https://doi.org/10.1080/10824669.2022.2136179>
- Fathi, M., & Ní Laoire, C. (2023). Urban home: Young

- Scannell, L., & Gifford, R. (2010). Defining place attachment: A tripartite organizing framework. *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.09.006>
- Song, Z., & Soopramanien, D. (2019). Types of place attachment and pro-environmental behaviors of urban residents in Beijing. *Cities*, 84, 112–120. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2018.07.012>
- Soopramanien, D., Daryanto, A., & Song, Z. (2023). Urban residents' environmental citizenship behaviour: The roles of place attachment, social norms and perceived environmental responsibility. *Cities*, 132, 104097. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2022.104097>
- Tahmasebizade, F., & Solemani, H. (2022). Analysis of the situation and the relationship of satisfaction and sense of honor in urban neighborhoods (Case study: Fardavan neighborhood of Isfahan). *Journal of Research and Urban Planning*, 12(4), 149–166. [In Persian]. <https://doi.org/10.30495/jupm.2022.4410>
- Thurber, A. (2021). The neighborhood story project: A practice model for fostering place attachments, social ties, and collective action. *Journal of Prevention & Intervention in The Community*, 49(1), 5–19. <https://doi.org/10.1080/10852352.2019.1633072>
- Tuttle, S. (2022). Place attachment and alienation from place: Cultural displacement in gentrifying ethnic enclaves. *Critical Sociology*, 48(3), 517–531. <https://doi.org/10.1177/08969205211029363>
- Veisi, F., & Charehjo, F. (2021). Exploring the role of factors affecting place attachment in urban textures (Case study: Old, middle, new, and suburb textures of Sanandaj City). *Geography and Urban Space Development*, 8(1), 165–184. [In Persian]. <https://doi.org/10.22067/jgusd.2021.67174.0>
- Yoo, J. (2022). *Moving Beyond Two Homes: Counter-Stories of Canadian Youth of Korean and Japanese Descent Surrounding Identity and Sense of Belonging* [Master theses, University of British Columbia]. <https://open.library.ubc.ca/soa/cIRcle/collections/ubctheses/24/items/1.0411666>
- Zhang, H., & Xu, H. (2019). Impact of destination psychological ownership on residents "place citizenship behavior". *Journal of Destination Marketing & Management*, 14, 100391. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2019.100391>
- Zhang, X., Cheng, H., Tao, Y., & Chai, Y. (2024). Housing-related differences in sense of community in mixed housing neighborhood: Impacts of residents' daily activities and facility utilization. *Cities*, 149, 104912. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2024.104912>
- Ziabakhsh, N. (2021). Comparative study sense of place in Golshan neighborhoods and Ghanat Kowsar District 4 of Tehran Municipality. *Sustainable City*, 3(4), 1–14. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jsc.2021.237546.1269>
- Žlender, V., & Gemin, S. (2020). Testing urban dwellers' sense of place towards leisure and recreational peri-urban green open spaces in two European cities. *Cities*, 98, 102579. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2019.102579>
- district 1. *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, 9(2), 361–385. [In Persian]. <https://sanad.iau.ir/Journal/ebtp/Article/988038>
- Mohammadi, M., & Rafiee Balan, M. (2021). Identifying the factors affecting the sense of belonging to a place of new towns with emphasis on placemodells and evaluating the new town of Andisheh. *Social Development & Welfare Planning*, 12(48), 187–229. [In Persian]. <https://doi.org/10.22054/qjdsd.2021.55644.2047>
- MontazerAlghaem, A., Azani, M., Khademolhoseiny, A., & Gandomkar, A. (2023). Comparative analysis of programs of channel 2 and Tehran channel on spatial attachment index of citizens in districts 1, 2, and 20 of Tehran Metropolis. *Geography and Urban Space Development*, 10(2), 23–37. [In Persian]. <https://doi.org/10.22067/jgusd.2022.71414.1069>
- Oskouee Aras, A., & Hakimi, H. (2021). Measuring indicators of urban vitality in informal settlements (Case study: Seilab Qoshkhane Tabriz). *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, 9(1), 143–163. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/jurbangeo.2021.309948.1363>
- Plett, P., Gewurtz, R., Oudshoorn, A., Forchuk, C., & Marshall, C. A. (2024). Belonging through meaningful activity in the transition from unhoused to housed. *Plos One*, 19(9), e0310701. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0310701>
- Rafigh, M., & Nortaghani, A. (2020). The investigation and assessment of place attachment and the effect of population variables on urban neighborhoods (Case study: Historical textures of Gorgan city). *Geographical Planning of Space Quarterly Journal*, 10(35), 35–50. [In Persian]. <https://doi.org/10.30488/gps.2019.100316>
- Rahimi, R., Moosavi, S. M., & Mohammadi Irloo, N. (2023). Measuring the sense of place belonging and identifying the components affecting it in urban body patterns Case study: West side of Imam Khomeini Street, Ardabil. *Iranian Islamic City studies*, 13(49), 63–80. [In Persian]. [Dor 20.1001.1.2228639.1401.13.49.2.1](https://doi.org/10.2228639.1401.13.49.2.1)
- Rahravipooodeh, S., & Tadayon, B. (2022). Explaining the effective factors on the sense of belonging to the place and evaluating the indicators of social stability in the historical context (Case study: Joybareh neighborhood of Isfahan). *Journal of Researches in Islamic Architecture*, 10(3), 86–106. [In Persian]. <https://doi.org/10.52547/jria.10.3.4>
- Raman, S. (2024). Sense of belonging. In *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research* (pp. 6308–6310). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-17299-1_2646
- Sadeghloo, T., Arab, S., & Shayan, H. (2024). Investigating and analyzing the sense of place belonging and factors affecting it in rural areas (Study area: Villages of Shosef district, Nehbandan city). *Journal of Geography and Planning*, 28(88), 396–378. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/gp.2023.54637.3075>